بخش ۱

کلیات

فصل اول

رویکرد برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی[1]

انسان با ویژگی‌های منحصر به فردی که از آن به «فطرت» تعبیر می‌شود، از سایر مخلوقات متمایز می‌گردد.

دین که راه سعادت و کمال انسان است، بر این فطرت بنا شده است و این فطرت توحیدی محور همهٔ اجزا و مؤلفه‌های برنامه تعلیم و تربیت اسلامی را شکل و جهت می‌دهد. بنابراین تعلیم و تربیت دینی زمینه‌ساز و تسهیل کنندهٔ مسیر شکوفایی فطرت به منظور دستیابی به مراتبی از حیات طیبه است. در این رویکرد دانش‌آموز :

۱ امانت الهی و دارای کرامت ذاتی است.

۲ فطرت الهی در وجود او نهفته است و قابلیت شکوفایی و فعلیت یافتن دارد.

۳ همواره در موقعیت است و می‌تواند آن را درک کرده و با انتخاب احسن خویش در راستای اصلاح مداوم آن حرکت نماید.

۴ توانایی انتخاب، تصمیم‌گیری و خویشتن‌داری دارد و می‌تواند با محیط یادگیری رابطه تعاملی برقرار کند و تابع بی‌چون‌وچرا و مقهور محیط نیست.

۵ از اراده و انگیزه برخوردار است که در فرایند یاددهی ــ یادگیری نقش اساسی دارد.

۶ در فرایند یاددهی ــ یادگیری و تربیت‌پذیری و توسعه شایستگی‌های خویش به لحاظ ذاتی نقش فعال دارد.

۷ دارای قابلیت‌ها، تجربیات، ظرفیت‌ها و توانایی‌های گوناگون است.

اصول حاکم بر برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی

۱ **محور قرار گرفتن قرآن کریم و سنت و سیره معصومین صلوات الله علیهم** : این اصل بر همه مراحل برنامه، به‌خصوص تعیین اولویت‌های آموزشی، اهداف کلی پایه‌های تحصیلی، روش‌های تعلیمی و تربیتی و تدوین محتوا و رسانه‌های آموزشی حاکم است.

۲ **توجه به رویکردهای جدید در تعلیم و تربیت با هدف روزآمد شدن برنامه** : روش‌های فعال و مشارکتی زمینه ایجاد فرصت برای مشارکت دانش‌آموزان در امر یادگیری را فراهم می‌کند. در این شیوه، معلم نیز نقش راهنما و راهبر را ایفا می‌کند و دانش‌آموزان با راهنمایی او، مفاهیم جدید را دریافت می‌کنند.

۳ **توجه به توانایی‌ها و محدودیت‌های رشد شناختی دانش‌آموزان دورهٔ ابتدایی** : در این برنامه علاوه بر بهره‌گیری

۱ــ برگرفته از راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی گروه درسی تعلیم و تربیت دینی و برنامه درسی ملی. برای اطلاعات بیشتر به این منابع مراجعه فرمایید.

از محسوسات و نمونه‌های عینی، بر تربیت استعدادهای کودک جهت مرتبط ساختن مطالب درسی با مظاهر زندگی در محیط خاص کودک تأکید شده است. شایان ذکر است که تأکید بر آموزش محسوس و ملموس صرفاً روشی است برای تقویت ایمان به غیب، زیرا بذر ایمان به غیب در همین دوره در وجود کودک افشانده می‌شود.

۴ **توجه به جنبه‌های عاطفی، نگرشی برای عمل کردن باورها** : در تعلیم و تربیت دینی، ایجاد نگرش‌های صحیح و یا تغییر برخی نگرش‌های نادرست به‌نحوی که دانش‌آموز براساس آموخته‌های خود بتواند به نظرگاه صحیح برسد و امکان انتخاب و تصمیم‌گیری را بیابد و در نهایت از این رهگذر به ایمان و اعتقاد برسد، مدنظر می‌باشد. چنین ایمان و اعتقادی، می‌تواند مقدمه عمل آگاهانه و انتخاب شده قرار گیرد. بنابراین در برنامه جدید، ادراک مفاهیم دینی به‌عنوان مقدمه‌ای برای رشد عاطفی و تغییر نگرش‌های دانش‌آموزان نسبت به آنها و انس با این مفاهیم مورد توجه قرار گرفته است. همچنین به «عمل صحیح» به‌عنوان حاصل تبعی «نگرش‌های صحیح» تأکید شده است[۱].

۵ **اصالت قائل شدن به کیفیت فرایند یاددهی ــ یادگیری و استفاده از روش آموزش فعال** : برای نیل به زیستن دینی که هدف اصلی تربیت دینی است، لازم است دانش آموختگان، فرایند یادگیری را به خوبی آموخته باشند تا در مواجهه با هر مسئله تازه‌ای، راه حل مناسب آن را پیدا کنند و جریان یادگیری را تداوم بخشند. بر این اساس، فقط نتیجهٔ یادگیری مهم نیست بلکه آنچه طی فرایند آموزش اتفاق می‌افتد، نیز از اهمیت فراوان برخوردار است. ثمره این بحث آن است که اولاً درگیری دانش‌آموزان در جریان یادگیری، موجب عمیق تر و پایدارترشدن آموخته‌های آنان می‌شود؛ ثانیاً معلم را یاری می‌دهد تا برای ارزشیابی پیشرفت یادگیری آنان، هم به فرایند و هم به محصول توجه کند و به نتایج بهتری دست یابد؛ ثالثاً اینکه به واسطه فعالیت بیشتر در امر یادگیری، در دانش‌آموزان احساس خوب و خوشایندی ایجاد می‌کند که به ویژه برای درس دینی، فوق العاده حائز اهمیت است.

۶ **تقویت احساس نیاز به دین** : دانش‌آموز در این برنامه در می‌یابد که بدون تکیه بر اعتقادات دینی، زندگی دارای خلأ بوده، و از معنا و جهت تهی است؛ در حالی که زندگی با دین انسان را از سردرگمی‌ها نجات می‌دهد و او را به شخصی فعال و هدفمند و مفید در زندگی تبدیل می‌کند.

۷ **توجه به هنر برای ترسیم چهرهٔ زیبای الگوهای دینی** : توجه به زیبایی‌های دین و دین زیبا سبب می‌شود در درجه اول، فطرت زیباپرست دانش‌آموزان مورد توجه قرار گرفته و پرورش یابد؛ دوم اینکه از دین و آموزه‌های آن، تصویری زیبا در ذهن آنان ترسیم شود وسوم اینکه چهره زیبایی از الگوهای رفتاری و شخصیت پیشوایان بزرگ دینی در جان و اندیشه آنان نقش بندد.

۸ **توجه به زبان و ادبیات خاص کودکان** : در برنامه جدید نیز تا آنجا که به محتوا، اصالت مفاهیم و ساختار آموزشی مواد درسی لطمه وارد نشود، از آموزه‌های مربوط به ادبیات کودکان و محصولات کارشناسان این حیطه بهره گرفته شده است.

۹ **ارتباط آموزش با نیاز و علاقه دانش‌آموز و توجه به او به‌عنوان منبع اطلاعات برنامه درسی** : استفاده از موقعیت‌ها و نمونه‌های موجود در زندگی روزمره دانش‌آموزان، انتخاب مطالب، نمونه‌ها و مثال‌هایی از زندگی آنها، فراهم ساختن فرصت تمرین و تعمیم آموخته‌ها به زندگی روزمره و موقعیت‌های شبیه سازی شده آن و ... از جمله نکاتی است که

۱ــ با توجه به تحقیقات انجام شده توسط دکتر ناصر باهنر، دکتر حسین اسکندری و دکتر دادستان

مطمح نظر قرار گرفته‌اند تا آموزش‌ها با زندگی روزمره دانش‌آموزان کاملاً مرتبط باشند. همچنین از آنجا که کودکان، جستجو، کشف و ساختن را دوست دارند، از بازی و فعالیت‌های نشاط‌آور و...لذت می‌برند، در این برنامه، سعی شده این گونه علایق در فعالیت‌های آموزشی و تربیتی مورد توجه قرار گیرد.

۱۰ **حضور اندیشه‌های حضرت امام خمینی (قدس سره) در کالبد محتوای آموزش** : استفاده از پیام‌ها، سخنرانی‌ها وکتاب‌های امام خمینی و آوردن مصادیق نمونه‌ها و شواهد از آنها و نیز ارجاع دانش‌آموز به این آثار در برنامه‌های تحقیقی، زمینه توجه دانش‌آموزان به اندیشه‌های آن بزرگوار را فراهم می‌نماید.

۱۱ **بهره‌مندی از دستاوردهای عالمان دین** : دستاوردهای علمی دانشمندان اسلامی معاصر، به خصوص آثار فرهنگی حضرت امام خمینی، علامه طباطبایی و شهید مطهری رحمة الله علیهم و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی فرا راه حرکت‌های آموزشی قرار گرفته و زمینه غنای برنامه را فراهم ساخته است.

۱۲ **توجه به اهداف ویژهٔ دختران و پسران** : تفاوت‌های موجود در احکام دختر و پسر در اموری مانند سن بلوغ، معاشرت، پوشش و حجاب، نظام خانواده، نقش مرد و زن در خانه و جامعه، همچنین جنبه‌های روان شناختی زن و مرد در مجموعه آموزش‌ها مد نظر قرار گرفته است.

۱۳ **سمت گیری آموزش در جهت وحدت اسلامی** : محور آموزش بر تعلیمات قرآن کریم و سنت پیامبر (ص) و اهل بیت بزرگوار ایشان قرار گرفته تا با تقویت وحدت اسلامی و نزدیکی پیروان مذاهب مختلف اسلامی، مودت و رحمت میان آنان مستحکم گردد.

۱۴ **آموزش اقلیت‌های دینی (مسیحی، یهودی و زرتشتی)** : چارچوب کلی برنامه درسی اقلیت‌های دینی برحقیقت دین که خداگرایی و معنویت‌گرایی و عمل برای سعادت در آخرت است، بنا شده، اما محتوای آموزشی آنان با توجه به تعلیمات خاص آن ادیان و هماهنگ با قوانین جمهوری اسلامی ایران تدوین می‌شود.

فصل دوم

کلیاتی در زمینه تعلیم و تربیت دینی

الف) روش‌ها و فنون یاددهی ـ یادگیری

هدایت اسلامی، هدایتی برای رشد و تعالی همه ابعاد وجودی و گرایش‌های فطری است و در شخصیت یکپارچه آدمی تحقق می‌یابد. تنوع موضوعات دینی که شامل موضوعات اعتقادی، اخلاقی، عرفانی، رفتار و آداب، سلوک عبادی و برنامه‌های اجتماعی است، از یک طرف و ساحت‌های وجودی انسان از طرف دیگر، تنوعی در روش‌ها ایجاد می‌کند که در آموزش‌های دیگر کمتر می‌توان سراغ آن را گرفت. نگاهی مختصر به قرآن‌کریم، این تنوع در شیوه را به ما نشان می‌دهد. به‌کارگیری صحیح یک روش وقتی ممکن است که درک و توازنی درست میان موضوع و ساحتی از وجود انسان که بیشتر با آن موضوع درگیر است، پدید آید. به همین جهت، انتخاب روش مناسب نیازمند شناخت دقیق موضوع و مخاطب است. اما از آنجا که هدف تعلیم و تربیت «رشد» انسان است و رشد او جز از طریق تلاش و کوشش خود او میسر نیست، رویکرد جهت‌دهنده به همه روش‌ها، رویکرد فعال است. در این رویکرد، مخاطب، با مجموعه توانایی‌ها، استعدادها و گرایش‌ها، مهارت‌ها و ویژگی‌های شخصی خود حضور دارد و از همه آنها درجهت کمال خود بهره می‌برد.

انتخاب این رویکرد تعلیمی و تربیتی با رویکرد انتخاب شده دردرس یعنی رویکرد فطرت‌گرا، هماهنگ و متناسب است. البته انتخاب رویکرد فعال به معنی فروکاهی نقش معلم و تبدیل وی از هدایت‌گر و راهنما به ابزاری در کنار سایر ابزارها نیست زیرا در هدایت و تربیت، نقش الگویی معلم و تأثیرات انسانی و عاطفی وی بر یادگیرنده به مراتب عمیق‌تر از درس‌های دیگر است؛ بنابراین، فعال شدن دانش‌آموز به معنی کم‌شدن نقش معلم نیست بلکه این روش رسالت و مسئولیت وی را بیشتر می‌کند و نقش هدایت‌گری او را جدی‌تر می‌سازد.

با عنایت به مراتب فوق و با بهره‌مندی از تجربیات مراکز آموزشی، روش‌هایی برای این درس پیشنهاد می‌شود. این پیشنهادها معلم را برای به کارگیری این روش‌ها در موضوعات مختلف محدود نمی‌کند، بلکه آموزگار می‌تواند با استفاده از تجربه‌های خود روش‌هایی را ابداع کند و از آنها در کلاس بهره ببرد و یا در موضوعات مختلف، روش‌ها در تلفیق با یکدیگر به کار گرفته شوند. برخی از این روش‌ها عبارت‌اند از :

۱ **پرسش و پاسخ** : این روش در مباحث خداشناسی، جهان آخرت، مراسم اسلامی، قرآن کریم و خودشناسی کارآیی بیشتری دارد. این روش می‌تواند میان دو دانش‌آموز یا معلم و دانش‌آموز اتفاق بیفتد.

۲ **قصه‌گویی و داستان** : این روش در مباحث خداشناسی، سیره پیامبران و امامان، خودشناسی و آموزش غیرمستقیم ارزش‌های اخلاقی مؤثر است. داستان می‌تواند وسیله شروع فعالیت‌های مختلف دانش‌آموزان قرار گیرد.

۳ **نمایش و ایفای نقش** : اجرای نمایش توسط دانش‌آموزان، هم بر مجریان نمایش تأثیر می‌گذارد و هم تماشاگر را به‌گونه‌ای زنده با داستان نمایش مواجه می‌کند. از این‌رو، به او حضوری فعال می‌دهد به‌خصوص که اگر با روش‌های فعال دیگر توأم شود و پس از اجرا، محتوای نمایش مورد نقد و بررسی قرار گیرد. این روش در مباحث سیره پیامبران و امامان،اخلاق، احکام و شخصیت‌های دینی کارآیی بیشتری دارد.

۴ **توضیحی** : این روش بیشتر در تبیین اصول اعتقادی به ویژه جهان آخرت کاربرد دارد. در بیان احکام دینی و معرفی شخصیت‌های دینی نیز می‌توان از این روش استفاده کرد.

۵ **بارش فکری** : در این روش با طراحی یک موضوع یا طرح یک مسئله که سعی می‌شود موضوع بکر و نویی باشد تلاش می‌شود تا فراگیران به پاسخ فرا خوانده شده و هرکس به تناسب اندیشه خود در ارتباط با موضوع اظهار نظر نمایند. نکاتی در این روش باید رعایت شود که بسیار مهم است از جمله اینکه در مرحله اول این روش، کمیت یعنی تعداد ایده‌ها و پاسخ‌ها برای یک جواب بسیار مهم است. در هر مرحله بعد از این پاسخ‌ها آنهایی را که مناسب‌ترند انتخاب و با یکدیگر تلفیق می کنیم تا جواب و پاسخ مناسب‌تری برای موضوع و یا مسئله مورد نظر بیابیم. در این روش باید توجه شود که هر گونه پاسخی مهم است و از انتقاد و سرزنش جداً باید پرهیز شود .چه بسا پاسخی که در ابتدا بیهوده به نظر می‌رسد با تلفیق دیگر پاسخ‌ها نتایج خوبی را عاید کند. این روش در مبحث خودشناسی کارایی بیشتری دارد.

۶ **انجام تحقیق، مطالعه و فعالیت‌های پروژه‌ای** : این روش که در همه موضوعات دینی کاربرد دارد، در صورتی که همراه با مهارت‌های صحیح تحقیق و مطالعه باشد، به دانش‌آموز کمک می‌کند که به عادت پسندیده تفکر و خردورزی دست یابد و بدین‌وسیله بتواند دایره دانش خود را از محدوده کتاب‌های درسی فراتر ببرد. این روش، قدرت تجزیه و تحلیل و تفکر و استنباط را افزایش می‌دهد و به آموخته‌ها عمق می‌بخشد. این روش در مبحث مراسم اسلامی و شخصیت‌های دینی کارایی بیشتری دارد.

توجه : با توجه به اینکه روش تدریس،امری تجربی است و روز به روز توسعه می‌یابد، ذکر این روش‌ها به معنی محدود کردن معلم نیست و در صورتی که معلم با روش‌های دیگری آشناست و در آنها مهارت دارد، در صورتی که آن روش‌ها با اصول این برنامه منافاتی نداشته باشند، می‌تواند از آنها استفاده کند[1].

ب) ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

چند نکته مهم در ارزشیابی[2]

- ارزشیابی، با هدف رشد دانش‌آموزان انجام شود.
- ارزشیابی وسیله‌ای برای مشخص ساختن موارد اشتباه و ضعف‌هایی است که باید تصحیح شوند، در جهت تشویق دانش‌آموزان به یادگیری بیشتر.

۱ــ برای آشنایی بیشتر با روش‌های تدریس به کتاب روش تدریس پیشرفته (آموزش مهارت‌ها و راهبردهای تفکر)، نوشته حسن شعبانی، **نشر** : سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) (۱۳۹۳) مراجعه کنید.

۲ــ برای آشنایی بیشتر مراجعه کنید به کتاب ارزشیابی خلاق در تعلیم و تربیت دینی بصیرت گرا، نوشته علیرضا رحیمی، سعید راصد،فاطمه رمضانی، انتشارات نهج.

❑ اعمال دینی، هنگامی ارزشمندند که براساس ایمان و تمایل قلبی باشند و اساس چنین ایمانی را نیز معرفت و شناخت حقیقی تشکیل می‌دهد؛ بنابراین همه قلمروهای یادگیری، از اهمیت و ویژگی‌های خاص برخوردارند.

❑ برای قضاوت نهایی در مورد پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، آموزگار باید به جمع‌بندی مشاهدات خود در طول سال تحصیلی اقدام نماید؛ زیرا هر دانش‌آموزی، احساسات دینی خود را به گونه‌ای بروز می‌دهد؛ به طوری که می‌توان در رفتار، گفتار و حرکات او ردپایی از تحقق اهداف برنامه درسی را مشاهده کرد.

❑ توجه به قلمروهای نگرشی و مهارتی دانش‌آموزان بدین معنا نیست که به میزان دین داری آنها نمره بدهیم. این امور اساساً قابل نمره دادن نیستند.

❑ نباید با آزمون‌های مشکل و دلهره‌آور، احساس ناخوشایندی نسبت به درس دینی در دانش‌آموزان، ایجاد شود و یا موفقیت در این زمینه را برای خود، امری دشوار و یا ناممکن تلقی کنند؛ زیرا چنین احساسی، آنها را از یادگیری‌های بعدی باز می‌دارد.

❑ آنچه مهم است، رقابت هر دانش‌آموز با خود اوست، نه با دانش‌آموزان دیگر، به همین دلیل شایسته است وضعیت هر کودک، نسبت به خودش و پیشرفتی که حاصل کرده، سنجیده و برآورده گردد نه نسبت به دیگران.

ارزشیابی با چه روشی صورت می‌گیرد؟

ارزشیابی در درس هدیه‌های آسمان به صورت مستمر و از طریق مشاهده عملکرد دانش‌آموزان و محصول عملکرد آنها در طول فرایند یادگیری صورت می‌گیرد.

کیفیت ارزشیابی مستمر در طول سال تحصیلی

ارزشیابی مستمر با استفاده از روشها و ابزارهای گوناگون صورت می‌گیرد. برای آشنایی با روش‌ها و ابزارها می‌توانید به کتاب «راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی کد ۵۳/۵» که از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش منتشر شده است، مراجعه نمایید.

چه مواردی مورد ارزشیابی مستمر قرار می‌گیرد و نشانه‌های بروز هر یک چیست؟

۱ **درک مفاهیم** : درک مفاهیم پیش بینی شده در محتوای برنامه و بسط آنها، استفاده از این مفاهیم در موارد تعیین شده و به‌کارگیری قوه خلاقیت دانش‌آموزان برای فهم بهتر و گسترش مفاهیم، یکی از بخش‌های عمده برنامه است که نظام ارزشیابی باید بدان بپردازد.

برای ارزشیابی دانستنی‌های دانش‌آموزان، باید به آنها فرصت دهیم تا برداشت و ادراک خود را از مفاهیم آموخته شده، با سازمانِ ذهنی و زبانِ خاص خود بیان کنند[1] ؛ مثال‌ها، نمونه‌ها و مصداق‌های جدیدی علاوه بر مثال‌ها و نمونه‌های تدریس شده، بیان نمایند؛ مصادیق یک مفهوم را از غیر آن تشخیص دهند؛ مصادیق مفهوم را در قالب‌ها و شکل‌های گوناگون شناسایی کنند؛ ارتباط آن را با مفاهیم و موضوعات دیگر جست وجو و بیان نمایند؛ در موقعیت‌های عملی و به شیوه‌های مختلف، آن را

۱ــ بیان افکار و برداشت‌های دانش‌آموزان می‌تواند به اشکال گوناگون از جمله، مکالمه، نوشتن،نقاشی، نمایش و مدل سازی صورت گیرد.

به‌کار ببرند، بتوانند برخی از نتایج و تبعات آن را پیش‌بینی کنند و مفاهیم متضاد آنها را شناسایی و بیان کنند و...

۲ **تقویت نگرش‌ها** : بررسی دلایل دانش‌آموزان برای انجام یک فعالیت، یکی از راه‌های پی بردن به احساسات و نگرش‌های آنها می‌باشد. تکمیل جملات ناقص، تفسیر تصاویر، تکمیل داستان، نوشتن جملات و عبارات ساده و... از دیگر شیوه‌های ارزشیابی در این زمینه هستند. همچنین بروز نشانه‌هایی مانند انجام فعالیت‌های انتخابی و داوطلبانه در مقابل وظایف و تکالیف مشخص، انجام فعالیت در حدی فراتر از آنچه از دانش‌آموزان خواسته شده، ابراز احساسات مثبت و یا هیجان به هنگام انجام یک فعالیت، دوام و استمرار یک رفتار در شرایط و موقعیت‌های مختلف و... می‌توانند به‌عنوان علامت وجود علاقه و احساس مثبت نسبت به یک فعالیت، تلقی گردد.

۳ **کسب مهارت‌ها** : در این حوزه که شامل مهارت‌های مربوط به اعمال دینی، مشارکت فعال در فعالیت‌های دینی و مشارکت فعال در فعالیت‌های گروهی یادگیری می‌شود، دانش‌آموزان از طریق تکرار و تمرین، مهارت‌هایی را در زمینه آداب و اعمال دینی کسب می‌نمایند. ایشان همچنین می‌آموزند که برای فهم مطالب، جست وجوی مفاهیم و یادگیری بهتر، با دیگران مشارکت کنند، به نظر دیگران احترام بگذارند، نظرهای خود را مطرح کنند و عضو فعالی در گروه باشند. اهداف مربوط به یادگیری برخی از احکام عملی و آداب اخلاقی و ممارست در انجام آنها نظیر وضو گرفتن و نماز خواندن در این گروه قرار دارند.

معیار در ارزشیابی مستمر چیست؟

معیار در ارزشیابی مستمر، همان اهداف و انتظارات یادگیری است که در آغاز هر درس ذکر شده است. انتظار می‌رود هر دانش‌آموز در هر نیم‌سال دست کم در چهار درس مورد ارزشیابی قرار گرفته و امتیازی را کسب نموده باشد. نتیجه ارزشیابی مستمر دانش‌آموز در پایان هر نیمسال تحصیلی، عبارت است از میانگین چهار مرتبه ثبت شده از وی[1].

ج) یادآوری چند نکته

نکته اول : تولید بسته آموزشی معلمان : در جهت توسعه شایستگی و صلاحیت‌های پایه‌های جدیدالتألیف، علاوه بر کتب درسی، برنامه‌های آموزشی در قالب بسته‌ای به نام «بر فراز آسمان» ارائه می‌شود تا معلمان گرامی بتوانند با استفاده از آن، توسعه فردی پیدا کرده و مطالعات عمیقی داشته باشند.

بستهٔ آموزشی شامل نرم افزارهای درسی و آموزشی، مجلات، فیلم‌های آموزشی و چند رسانه‌ای است. در بخشی از این نرم افزار، مؤلفین کتاب کلیاتی را در مورد تألیف جدید بیان می‌کنند. در بخش دیگر جهت تحقق اهداف آموزشی به تحلیل محتوای درس‌ها پرداخته و شیوه‌ها و روش‌های تدریس پیشنهادی را ارائه می‌نمایند. یک بخش دیگر این نرم‌افزار، بخش مرور است که کتاب‌ها و موضوعاتی که در سال‌های گذشته بیان شده مرور می‌شود و بخش دیگر گنجینه نام دارد که به‌منظور توسعه و تقویت پایه معلمان است.

۱ــ معلمان گرامی جهت اطلاعات بیشتر می‌توانند به جدول ارزشیابی که در پایان هر درس در راهنمای معلم ارائه شده است، مراجعه نمایند.

نرم‌افزار بر فراز آسمان دوره‌های ضمن خدمت معلمان را تکمیل می‌کند و اگر معلمی دوره ضمن خدمت ندیده باشد با این نرم‌افزار آموزش می‌بیند.

نکته دوم : تلفیق با سایر دروس : دروس هدیه‌های آسمان در برخی موضوعات با دروس دیگر از قبیل ادبیات فارسی، مطالعات اجتماعی، و... تبادل آموزشی دارد که در توضیح مربوط به هر درس به آن تصریح شده است.

نکته سوم : ارتباط با خانواده : با توجه به تأثیر غیر قابل انکار خانواده در تثبیت هویت دینی آموخته شده، فعالیت‌هایی تحت عنوان «با خانواده» طراحی گردیده است. در این فعالیت‌ها انتظار می‌رود والدین گرامی، حس مذهبی دانش‌آموزان را در جهت اهداف دینی تحریک نمایند. از معلمان گرامی نیز انتظار می‌رود در جلسه بعدی از نحوه انجام این فعالیت در خانه پیگیری به عمل آورند.

بخش ۲

راهنمای تدریس

فصل اول

کلیاتی دربارهٔ موضوعات هدیه‌های آسمان

الف) اهداف و مفاهیم هدیه‌های آسمان پایه ششم ابتدایی

ایجاد نگرش‌های صحیح و یا تغییر برخی نگرش‌های نادرست، در تعلیم و تربیت دینی بیش از هر چیز دیگری موردنظر است. در چنین موقعیتی دانش‌آموز براساس آموخته‌های خود به یک موضع و نظرگاه معین و ضرورتاً صحیح دست می‌یابد و امکان انتخاب وتصمیم گیری راپیدا می‌کند و از این رهگذر به ایمان و اعتقادی که مقدمهٔ عمل آگاهانه و انتخاب شده است، نائل می‌شود.

بر این اساس گروه تعلیم و تربیت دینی، اهداف پایه ششم ابتدایی را در ده بخش و در هفده درس به شرح جدول صفحهٔ بعد تدوین نمود. در این جدول ابتدا به اهداف پایه دوم و سوم و چهارم و پنجم اشاره می‌شود تا آموزگاران محترم ضمن عنایت به ارتباط طولی مطالب، به سیر فرایند یاددهی ــ یادگیری توجه داشته باشند. در ادامه جدول، اهداف و مفاهیم پایه ششم و دروس مرتبط با آن ارائه می‌شود؛ تا معلمان گرامی با اشراف به اهداف و وسعت و توالی مفاهیم هدیه‌های آسمان پایه ششم ابتدایی و به کارگیری روش‌های مناسب در آموزش، برای تربیت همه جانبه دانش‌آموزان در راستای دستیابی به مراتبی از حیات طیبه متناسب با موقعیت‌ها و نیازهای جدید و پاسخ به اقتضائات آن و کسب آداب و مهارت‌های ضروری برای تأمین زندگی اقدام نمایند.

جدول اهداف و مفاهیم هدیه‌های آسمان دوره ابتدایی

پایه موضوعات	اهداف پایهٔ دوم	اهداف پایهٔ سوم	اهداف پایهٔ چهارم	اهداف پایهٔ پنجم	پایهٔ ششم	
					اهداف	عنوان و شماره دروس
خدا شناسی	ـ آشنایی با مهربانی خدا از طریق آگاهی از نعمت‌های بی‌شمار او ـ آشنایی با دعا به عنوان راه گفتگو با خدا و بیان خواسته‌های خود با او	ـ آشنایی با بخشندگی خداوند از طریق توجه به نعمت‌های او ـ آشنایی با دعا به عنوان راه گفتگو با خداوند و بیان خواسته‌های ما با او	ـ آشنایی با دانایی و توانایی خداوند از طریق توجه به نعمت‌های خداوند به عنوان رفع‌کننده نیازهای مختلف انسان و سایر موجودات ـ آشنایی با برخی دعاهای مناسب با تأکید بر ادعیه قرآنی	ـ آشنایی با نظم و هماهنگی پدیده‌های خلقت به‌عنوان دلیلی بر یگانگی خداوند ـ آشنایی با یگانگی و بی‌همتایی خداوند	ـ آشنایی با اصل توحید به عنوان اولین اصل دین ـ آشنایی با مصادیقی از توحید ـ درک شایستگی خداوند برای پرستش و ابراز محبت و علاقه‌مندی نسبت به خدای یگانه ـ توانایی ستایش خداوند با ادای برخی عبارات و جملات ـ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	درس اول : یکتا
پیامبری	ـ آشنایی با نام پیامبران بزرگ الهی (آشنایی با حضرت نوح به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی) ـ آگاهی از مهربانی پیامبر اسلام(ص) نسبت به کودکان	ـ آشنایی با حضرت ابراهیم(ع) به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی ـ آشنایی با زندگی و ویژگی‌های پیامبر اسلام(ص) در دوران کودکی	ـ آشنایی با حضرت موسی (ع) به‌عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی	ـ آشنایی با حضرت عیسی (ع) به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی، بشارت دهنده بعثت پیامبر خاتم (ص) و یکی از همراهان امام زمان (عج) به هنگام ظهور ایشان ـ آشنایی با تأثیر اخلاق و رفتار پیامبر بر مردم	ـ آشنایی با مفهوم نبوت به عنوان یکی از اصول دین ـ آشنایی با ویژگی‌های پیامبران ـ تقویت احساس نیاز به هدایت خداوند برای رسیدن به سعادت ـ ایجاد حس محبت و احترام نسبت به پیامبران ـ تلاش برای درس گرفتن از سیره پیامبران ـ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	درس دوم : بهترین راهنمایان

پایه موضوعات	اهداف پایهٔ دوم	اهداف پایهٔ سوم	اهداف پایهٔ چهارم	اهداف پایهٔ پنجم	اهداف	عنوان و شماره دروس
امامت	ـ آشنایی با ائمه اطهار(ع) به‌عنوان بهترین انسان‌ها ـ آشنایی با اسامی اهل بیت (ع) پیامبر (ص) ـ آشنایی با امامان اول، دوم و سوم (ع) ـ آشنایی با نام امام دوازدهم امام زنده شیعیان (عج)	ـ آشنایی با امامان چهارم و پنجم و ششم (ع) ـ آشنایی با حضرت زهرا(س) به عنوان بهترین زنان مؤمن و مادر نمونهٔ امام حسن (ع) و امام حسین(ع) و حضرت زینب(س) ـ آشنایی با ویژگی‌های شاخص امام زمان(عج)	ـ آشنایی با امامان هفتم، هشتم و نهم (ع) به عنوان ائمه شیعه ـ آشنایی با برخی از ویژگی‌های زندگی انسان‌ها بعد از ظهور امام زمان (عج)	ـ آشنایی با امامان دهم، یازدهم و دوازدهم (ع) به عنوان ائمه شیعه	ـ آشنایی با نقش امام حسین(ع) و یارانش در دفاع از دین ـ معرفی حضرت قاسم (ع) به عنوان یکی از شهدای کربلا ـ احساس علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسین (ع) و یارانش ـ تلاش برای الگو گیری از امام حسین (ع) و یارانش در مبارزه با ظلم و دفاع از دین ـ شناخت مفهوم دینی تولی و تبری مبتنی بر قرآن کریم ـ توانایی تشخیص برخی از مصادیق تولی و تبری ـ تقویت حس تولی نسبت به امامان (ع) و تبری از ظالمان ـ تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دین در موضوع تولی و تبری ـ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط با موضوع درس ـ آشنایی با مفهوم امامت به‌عنوان یکی از اصول اعتقادی ـ آشنایی با سیره رفتاری امامان (ع) ـ ادای احترام نسبت به امامان (ع) ـ تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دین در زندگی فردی و اجتماعی ـ آگاهی از مهربانی و توجه و کمک امام زمان(عج) به شیعیان ـ احساس علاقه نسبت به امام زمان(عج) و ارتباط با ایشان ـ تلاش برای ظهور امام زمان(عج) ـ آشنایی با زندگی امام زمان (عج) ـ درک ضرورت وجود نایبان امام زمان (عج) در دوره غیبت ـ آشنایی با مفهوم مرجع تقلید و اهمیت انتخاب آن ـ آشنایی با مفهوم ولی فقیه و وظیفه ایشان در دوره غیبت	درس پنجم : شتربان باایمان درس سوم : سرور آزادگان درس ششم : سیمای خوبان درس هفتم : دست در دست دوست درس هشتم : دوران غیبت
جهان آخرت	ـ	ـ آشنایی با جهان آخرت به عنوان محل پاداش و جزا با مصداق‌های دنیایی ـ آشنایی با نام بهشت و جهنم، به عنوان جزای اعمال نیک و بد در جهان آخرت	ـ آشنایی با مفهوم ثبت و ضبط تمام اعمال ما و آگاهی خداوند از آنها	آشنایی با نام‌های قیامت، یوم الحساب و یوم الفصل	ـ آشنایی با معاد به‌عنوان یکی از اصول دین ـ درک امکان زنده‌شدن انسان‌ها پس از مرگ ـ درک نقش اعتقاد به معاد در زندگی ـ معرفی اعتقادات یک مسلمان ـ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	درس نهم : جهان دیگر
قرآن	ـ آشنایی با برخی از پیام‌های قرآنی	ـ آشنایی با برخی از پیام‌های قرآنی	ـ آشنایی با برخی از پیام‌های قرآنی	ـ آشنایی با قرآن ـ آشنایی با برخی از پیام‌های قرآنی	ـ توانایی تفکر در پیام‌های قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	تقریباً همه دروس

پایه موضوعات	اهداف پایهٔ دوم	اهداف پایهٔ سوم	اهداف پایهٔ چهارم	اهداف پایهٔ پنجم	اهداف	عنوان و شماره دروس
آداب و اخلاق	ـ آشنایی با برخی از آداب اسلامی مانند سلام کردن، پاکیزگی، نحوه خوردن و آشامیدن ـ آشنایی با آثار و نتایج راستگویی و پرهیز از دروغ	ـ آشنایی با مفهوم حجاب و پوشش اسلامی ـ آشنایی با مفهوم نظم و ترتیب در کارهای شخصی ـ آشنایی با ضرورت و شیوه‌های احترام به پدر و مادر ـ آشنایی با شیوه‌های استفادهٔ صحیح از طبیعت	ـ آشنایی با وظایف یک مسلمان در برابر خویشان، دوستان و همسایه‌ها ـ آشنایی با ویژگی‌های دوست خوب ـ آشنایی با اهمیت کمک کردن به دیگران و برخی نمونه‌های آن ـ آشنایی با ضرورت و شیوه‌های احترام به معلم ـ آشنایی با ضرورت امانتداری و شیوه‌های آن	ـ آشنایی با مفهوم اسراف و روش‌های پرهیز از آن ـ آشنایی با برخی از آداب معاشرت	ـ آشنایی با مفهوم آداب معاشرت ـ آشنایی با برخی از آداب معاشرت اجتماعی در اسلام ـ توانایی ترجمه آیات و استخراج پیام‌های مرتبط با آداب معاشرت ـ توانایی نقد عادات ناپسند و ارائه راهکار برای مقابله با آنها ـ تلاش برای رعایت آداب معاشرت در زندگی ـ آشنایی با تأکید اسلام بر تربیت بدنی و تفریحات سالم ـ درک ضرورت حفظ سلامت و تندرستی در اسلام ـ معرفی عوامل و فواید حفظ سلامت و تندرستی ـ تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دینی در جهت حفظ سلامت و تندرستی ـ آشنایی با راه‌های کسب موفقیت ـ برنامه‌ریزی براساس گام‌های موفقیت در فعالیت‌های روزانه و پایبندی به آن ـ توانایی نقد خود براساس عوامل کسب موفقیت ـ توانایی تفکر در آیات و روایات و درک ارتباط آنها با موضوع درس ـ آشنایی با آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی ـ توجه به آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی ـ کوشش برای اکتساب آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی	درس دهم : آداب زندگی درس یازدهم : راه تندرستی درس چهاردهم : راز موفقیت درس هفدهم : دانش‌آموز نمونه
احکام	ـ آشنایی اجمالی با طرز وضو گرفتن ـ آشنایی با اجزا و اذکار یک نماز دو رکعتی ـ آشنایی با اذان به عنوان اعلام کننده اوقات نماز و مقدمه آن	ـ آشنایی با معنای تکلیف و برخی وظایف فرد مکلف ـ آشنایی با اجزا و اذکار یک نماز چهار رکعتی ـ آشنایی با احکام ضروری تقلید، طهارت، وضو و نماز (به‌ویژه برای دختران) ـ آشنایی با مفهوم روزه و احکام آن	ـ آشنایی با نماز جماعت و برخی از احکام آن ـ آشنایی با نماز آیات و برخی احکام آن (به هنگام وجوب) ـ آشنایی با تیمم و احکام ضروری آن	ـ آشنایی با غسل جمعه و برخی احکام آن ـ آشنایی با برخی آداب، احکام و مراسم نماز جمعه ـ خدا دعاهای دسته جمعی را دوست دارد ـ آشنایی با مفهوم حلال و حرام و برخی از مصادیق آن	ـ آشنایی با مفهوم امربه معروف و نهی از منکر ـ شناخت برخی از روش‌های امر به معروف و نهی از منکر ـ بیان فواید امربه معروف و نهی از منکر ـ توانایی تشخیص برخی از مصادیق امربه معروف و نهی از منکر در زندگی ـ احساس وظیفه و تلاش برای انجام امربه معروف و نهی از منکر ـ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس ـ آشنایی با برخی از احکام نماز مسافر ـ آشنایی با برخی از احکام روزه مسافر ـ توانایی تشخیص نمازهای شکسته و کامل در شرایط مختلف ـ توانایی تشخیص روزهٔ باطل و درست در موقعیت‌های گوناگون	درس چهارم : باغ سری درس دوازدهم : سفرهای با برکت

پایه موضوعات	اهداف پایهٔ دوم	اهداف پایهٔ سوم	اهداف پایهٔ چهارم	اهداف پایهٔ پنجم	اهداف	عنوان و شماره دروس
مراسم اسلامی	ـ آشنایی با مراسم میلاد نبی اکرم (ص) و نیمه شعبان میلاد امام زمان (عج) ـ آشنایی با جشن نماز و چگونگی برگزاری آن ـ آشنایی با مراسم خاص ولادت شهادت ائمه (ع) واقع در طول سال تحصیلی ـ آشنایی با روز میلاد حضرت علی (ع) (روز پدر)	ـ آشنایی با مراسم روزه و عید فطر ـ آشنایی با مراسم جشن تکلیف دخترها ـ آشنایی با مراسم روز ولادت حضرت زهرا(س) و روز مادر ـ آشنایی با مراسم بزرگداشت قیام امام حسین(ع) و روز عاشورا ـ آشنایی با مراسم ولادت و شهادت ائمه(ع)، واقع در طول سال تحصیلی	ـ آشنایی با عید مبعث و مراسم آن ـ آشنایی با برخی آداب و مراسم زیارت ـ آشنایی با آداب حضور در مسجد و مراسم نماز جماعت ـ آشنایی با مراسم ولادت و شهادت ائمه(ع)، واقع در طول سال تحصیلی	ـ آشنایی با عید غدیر و مراسم این روز ـ آشنایی با مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی	ـ آشنایی با مراسم حج و اعمال آن ـ آشنایی با برخی از آداب عید قربان ـ اشتیاق برای شرکت در مراسم عید قربان ـ شرکت در مراسم عید قربان ـ آشنایی با مقام شهید و دفاع مقدس ـ احترام به شهدا و تلاش برای الگو گرفتن از ایشان در زندگی ـ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس ـ آشنایی با فلسفه زیارت و برخی از آداب آن	درس شانزدهم : زیارت درس سیزدهم : عید مسلمانان درس پانزدهم : سرزمین‌های همیشه سبز
شخصیت‌های دینی	ـ	ـ آشنایی با حضرت زینب(س) به عنوان یکی از زنان مؤمن	ـ آشنایی با حضرت خدیجه(س) به عنوان یکی از زنان مؤمن ـ آشنایی با آسیه به عنوان یکی از زنان مؤمن	ـ آشنایی با حضرت مریم (س) به عنوان یکی از زنان مؤمن ـ آشنایی با امام خمینی (ره) رهبر انقلاب اسلامی، به عنوان یکی از برجسته‌ترین پیروان واقعی ائمه (ع)	ـ آشنایی با برخی از شخصیت‌های دینی ـ احساس علاقه و احترام به شخصیت‌های دینی و تمایل به زیارت ایشان ـ تلاش برای الگوگیری از شخصیت‌های دینی	درس شانزدهم : زیارت من معتقدم درس سوم : سرور آزادگان
خود شناسی	ـ آشنایی با خود به عنوان مخلوق محبوب و مورد توجه خداوند ـ آگاهی از نیاز به پاکیزگی خود	۱ـ آگاهی از نیاز انسان به نعمت‌های بی شمار خداوند ۲ـ آگاهی از نیاز ما به آشنایی با دوران کودکی پیامبر اکرم(ص)	ـ شناخت آثار و نتایج اعمال خود در زندگی ـ آشنایی با نیاز خود به ارتباط با همسالان	ـ هر انسانی با اسوه قرار دادن بزرگان بهتر به خوبی‌ها می‌رسد ـ نمونه‌هایی از رفتار پیشوایان برای اسوه قرار دادن آنها ـ تأثیر اسوه‌ها بر انسان	ـ علاقه به رفع نیاز خود در درس گرفتن از پیشوایان دینی ـ درس گرفتن از پیشوایان دینی	تقریباً همه دروس

ب) معرفی موضوعات کتاب هدیه‌های آسمان پایه ششم ابتدایی

❊ موضوع خداشناسی

نکاتی دربارهٔ آموزش‌های مربوط به خداشناسی به دانش‌آموزان پایه ششم : رشد معنوی یعنی فراگیری ارزش‌ها و رویکردی اندیشمندانه به زندگی و در یک کلام، یادگیری برخورداری از ایمان، هدف غایی تعلیم و تربیت، است. آموزش مفاهیم دینی و خداشناسی با دیگر اموری که بین معلم و شاگرد روی می‌دهد تفاوت آشکاری دارد. این آموزش برخورداری از زندگی همراه با معنا، امید و تعهدات فطری است و نیازی به اثبات ندارد، اما حتی در کودکی نباید از تقویت زیر بنای اعتقادی غافل ماند. بنابراین در خصوص این آموزش باید به نکات زیر توجه داشت :

۱ تصور دانش‌آموز از خدا آمیخته‌ای از تجسم و تخیّل است؛ بنابراین نباید در صدد تلقین مفهوم غیر مادی بودن خدا به او باشیم چون این تصورات موجب برقراری ارتباط او با خدا می‌شود.

۲ به جای صحّه گذاشتن بر روی تصورات ذهنی دانش‌آموز از خدا ، بهتر است بیشتر دربارهٔ مهربان و دوست داشتنی بودن خدا و مخلوقات او گفت‌وگو کنیم.

۳ برای آشنایی دانش‌آموز با خدا از طریق نعمت‌های او وارد شویم.

۴ متناسب با محتوای دروس، دانش‌آموز را با صفات خداوند از قبیل دانایی، توانایی، بخشنده بودن و ... آشنا نماییم.

۵ در آموزش مفهوم خداشناسی استفاده از روش‌های غیر مستقیم و بیان مطالب از زبان فرد دیگری یا بدون اشاره به مقصود اصلی جذابیت آموزش را برای دانش‌آموزان بیشتر می‌نماید.

۶ با بیان دعاهای مناسب در قالب‌های جذاب در حد دانش‌آموز موجب ایجاد علاقه و تقویت احساس محبت به خدا در دانش‌آموز شویم.

دانش‌آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با یکتایی و بی‌همتایی خداوند با اصل توحید به عنوان یکی از مهم‌ترین اصول دین آشنا می‌شود.

❊ موضوع پیامبری

نکاتی دربارهٔ آموزش‌های مربوط به پیامبری به دانش‌آموزان پایه ششم : در دورهٔ ابتدایی تصور دانش‌آموزان از پیامبران این است که آنها انسان‌هایی خوب، مهربان و مفید بوده‌اند. پیامبر در نظر آنان انسانی فداکار، مهربان و دوست‌داشتنی است که در بیشتر امور به کمک مردم می‌آید. این تصور در خصوص امامان (ع) نیز اینگونه می‌باشد. بنابراین در آموزش مفاهیم پیامبری به دانش‌آموزان در دورهٔ ابتدایی باید به نکات زیر توجه نمود :

۱ تلاش در جهت ایجاد علاقه‌مندی به اولیای دین از طریق داستان‌های شیرین ارتباط آنها با کودکان

۲ تأکید بر ویژگی‌های اخلاقی پیامبران (صبر، تلاش، خوش اخلاقی و...) در برخورد با انسان‌ها در زندگی از طریق داستان‌هایی از زندگی آنها و ادای احترام به هنگام بردن نام آنها

۳ آگاهی دادن از ارتباط پیامبران با خداوند و راهنما بودن آنها برای انسان‌ها در دنیا

۴ عدم تأکید بر مفاهیمی مانند عصمت، وحی و معجزه در سنین ابتدای دبستان[۱]

۵ هم‌زمانی آموزش دروس مربوط به پیامبری با جشن‌ها و اعیاد در طول سال تحصیلی

۶ فراهم نمودن امکان شرکت در مراسم جشن و شادی برای ولادت پیامبر(ص) و اولیای دین(ع)

۷ الگو قرار دادن پیامبر (ص) و اولیای دین (ع) در زندگی روزمره دانش‌آموز متناسب با محتوای دروس کتاب هدیه‌های آسمان پایه ششم ابتدایی

دانش‌آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با ویژگی‌های پیامبران به عنوان هدایتگران دینی و رهبران دنیوی، با اصل نبوت به عنوان یکی از مهم‌ترین اصول دین آشنا می‌شود.

❊ موضوع امامت

نکاتی دربارهٔ آموزش‌های مربوط به امامان (ع) به دانش‌آموزان پایه ششم : یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دورهٔ ابتدایی ایجاد علاقه‌مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر آنان و راه و روش زندگی‌شان در کودک اثر گذاشته و شیوهٔ زندگی آنان برایش سرمشق شود.

دانش‌آموزان از همان آغاز زندگی باید با نام امامان (ع) آشنا شده و در سنین بالاتر بر فرازهایی از زندگی آنها آگاهی یافته و از خدمات و ایثار و فداکاری‌هایی که در راه اسلام انجام داده‌اند آگاهی یابند.

آشنایی دانش‌آموزان با امامان (ع) نیز مانند پیامبران باید به گونه‌ای باشد که آنها را سرمشق عملی در زندگی بدانند. در اینجا باید پیشوایان مذهبی همان‌گونه که بوده‌اند با شرح مهربانی‌ها، دلسوزی‌ها و رفتار و اخلاق کریمانه‌شان بزرگ و عالی‌قدر معرفی شوند تا پس از ایجاد علاقه نسبت به آنها در دانش‌آموزان زمینه‌هایی برای الگوگیری از آنها فراهم شود.

در آموزش این موضوع به دانش‌آموزان نیز لازم است به نکات زیر توجه داشت :

۱ تلاش در جهت علاقه‌مندی به امامان (ع) با بیان داستان‌هایی از زندگی آنها و ارتباط آنها با کودکان و ادای احترام به هنگام بردن نام آنها

۲ آشنا کردن دانش‌آموزان با ائمه اطهار (ع) از طریق ویژگی‌های اخلاقی آنها مانند کمک به نیازمندان، سعی در جهت رفع گرفتاری‌های آنها، صبر و تلاش و...

۳ عدم تأکید فراوان بر شناساندن امامان (ع) به عنوان افرادی مرتبط با دستگاه غیب و ملکوت و معجزات و کرامات آنها

۴ همراه نمودن تدریس دروس این بخش با جشن‌ها و اعیاد در طول سال تحصیلی

۵ ایجاد تمایل به شرکت دانش‌آموزان در مراسم جشن میلاد امامان بزرگوار (ع)

دانش‌آموز پایهٔ ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با تولی نسبت به امامان (ع) و تبری ازظالمان، نقش امام حسین (ع) و یارانش در دفاع از دین، نائبان امام زمان (عج) و وظایف شیعیان در آن زمان، با اصل امامت و اهل بیت (ع) به عنوان بهترین الگوها آشنا می‌شود.

۱ــ در این باره می‌توانید به منبع زیر مراجعه کنید : آموزش مفاهیم دینی همگام با رشد روان‌شناسی، تألیف دکتر ناصر باهنر، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی ص۳

❊ موضوع جهان آخرت

نکاتی دربارهٔ آموزش‌های مربوط به جهان آخرت به دانش‌آموزان پایه ششم : معاد از جمله معارف مشترک در بین تمامی ادیان توحیدی بوده و در شکل‌دهی به رفتار یک مسلمان نقش به‌سزایی دارد. یاد معاد در ابتدای امر مانند هشدار و علامت خطر و در نهایت حاکی از شوق دیدار و ملاقات با خدای متعال است و این باور، زمینه ساز بسیاری از اعمال خیر و دوری جستن از بدی‌ها و نیل به سعادت واقعی را فراهم می‌سازد. در طرح موضوع جهان آخرت رعایت اصولی در آموزش معاد به دانش‌آموزان قابل توجه است :

۱ اصل حاکم بر آموزش مفهوم معاد حرکت از مفاهیم ساده به پیچیده و از مفاهیم تجربی به سوی مفاهیم انتزاعی است.

۲ موضوع معاد به گونه‌ای مطرح شود که باعث اضطراب و ترس بی‌مورد در دانش‌آموزان نگردد و به تعالی روحی آنها لطمه وارد نکند.

۳ در طرح موضوع معاد به زیبایی‌های زندگی پس از مرگ و پاداش الهی به تلاش انسان‌ها بیشتر توجه شود.

۴ صرف آشنایی و شناخت مجموعه‌ای از مفاهیم، هدف نیست بلکه تقویت نگرش و گرایش دانش‌آموزان به انجام کارهای نیک، هدف اصلی آموزش معاد در دورهٔ ابتدایی می‌باشد.

دانش‌آموز پایهٔ ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با تأثیر اعتقاد به معاد در زندگی و اصلاح رفتار، با اصل معاد به عنوان یکی از مهم‌ترین اصول دین آشنا می‌شود.

❊ بخش قرآن کریم

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به قرآن کریم به دانش‌آموزان پایه ششم : جهت تحقّق اهداف دروس، آیات و احادیث بسیاری به کار گرفته شده است تا دانش‌آموزان به‌تدریج دریابند که دین را باید از منابع معتبر آن یعنی کلام خدا و سخن معصومان (ع)، که از هر خطا و اشتباه به دور هستند، دریافت کنند. آیات و احادیث درس در بسیاری از موارد، مفاهیم درس را جمع‌بندی و نتیجه‌گیری می‌کنند و دین را از زبان منابع اصیل در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهند.

دانش‌آموز پایهٔ ششم ابتدایی در این بخش با برخی از پیام‌های قرآنی مرتبط با موضوعات درسی آشنا می‌شود.

❊ بخش آداب و اخلاق اسلامی

نکاتی دربارهٔ آموزش‌های مربوط به آداب و اخلاق اسلامی به دانش‌آموزان پایه ششم : مهم‌ترین وظیفهٔ تربیت دینی به ویژه در دورهٔ ابتدایی ایجاد و تقویت عادات صحیح و خلقیات نیکو در دانش‌آموزان است. اخلاق عصارهٔ تربیت دینی می‌باشد که آن را به منزلهٔ یک الگوی مناسب و عملی معرفی می‌کند.

از شش تا دوازده سالگی در کودکان تغییراتی ایجاد می‌شود که منجر به درک خاصی از مسائل اخلاقی در آنها می‌گردد. دورهٔ دبستان از این جنبه مجال مناسبی برای تثبیت آداب و عادات پسندیده است. پس باید به دانش‌آموز فرصت داد که نه به خاطر تشویق و تنبیه، بلکه به خاطر ارزشمندی ارزش‌های اخلاقی به رعایت آنها مقیّد گردد.

در آموزش این موضوع به دانش‌آموزان لازم است به نکات زیر توجه داشت :

۱ در آموزش معیارهای اخلاقی، شایسته است که هر سه جنبهٔ آشنایی با کار خوب و بد، رضایت و علاقه‌مندی به انجام کار خوب و رفتار واقعی در موقعیت‌های گوناگون مدّ نظر قرار گیرد.

۲ در آموزش این مفاهیم باید از موقعیت‌ها و فرصت‌های عینی و واقعی استفاده نماییم.

۳ امکان تکرار، تمرین و یادآوری مستمر آموخته‌ها و عادات اخلاقی جهت تثبیت آنها در دانش‌آموز را فراهم نماییم.

۴ در آموزش مفاهیم اخلاقی تا حد ممکن از بیان مستقیم، سرزنش، مقایسه و شدت عمل به‌دلیل نامطلوب و کم اثر بودن پرهیز نماییم.

۵ از ارزش‌های مفیدی چون بیان غیر مستقیم، توجه به منافع رعایت امور اخلاقی، تشویق فوری رفتارهای پسندیده و اظهار رضایت آموزگار استفاده نماییم.

۶ چون دانش‌آموزان برداشت بزرگ‌سالان را نسبت به دستورات اخلاقی ندارند و برای فکر بزرگ‌سالان ارزش قائل هستند بنابراین روش‌های تفهیم مسائل اخلاقی به آنها باید متفاوت از بزرگسالان باشد.

۷ به دلیل پذیرش و الگوگیری از رفتار بزرگ‌سالان باید مربیان در زمینه تعلیم و تربیت از آگاهی‌ها و ویژگی‌های لازم و یکپارچگی در رفتار برخوردار باشند.

۸ شایسته است مربی متناسب با وضعیت و نیاز کلاس، هر درس از این بخش را به صورت پیمانه‌ای تدریس نماید.

دانش‌آموز پایهٔ ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با برخی از آداب و اخلاق اسلامی مانند عوامل موفقیت، آداب معاشرت، آداب علم جویی و دانش‌آموزی، تربیت بدنی و تفریحات سالم آشنا می‌شود.

❊ بخش احکام و آداب اسلامی

نکاتی دربارهٔ آموزش‌های مربوط به احکام و آداب اسلامی به دانش‌آموزان پایه ششم : فطرت دانش‌آموز با مسائل مذهبی آشنا است و همان‌گونه که فرمان خدا را برای پاک بودن هر انسانی قبول دارد اعمال و احکام عبادی دین را نیز می‌پذیرد و از انجام آن لذت می‌برد. دانش‌آموز دوست دارد با خدا ارتباط برقرار کند و با او سخن بگوید.

بسیاری از دانش‌آموزان قبل از ورود به دبستان با اعمال و حرکات ظاهری برخی از اعمال دینی مانند نماز آشنا هستند و شاید در پاره‌ای موارد همراه والدین خود به‌صورت تقلیدی این حرکات را تکرار نمایند.

در روایات اسلامی آشنا نمودن کودک با این اعمال از همان دوران کودکی سفارش شده است. دانش‌آموزان علاوه بر فراگیری اعمال ظاهری باید با احساس و اعتقاد نهفتهٔ این اعمال هم آشنا شوند و این هدف از طریق آموزش‌های ساده و به موقع انجام می‌پذیرد. این آموزش‌ها ابتدا به انس و علاقه و سرانجام به انجام این اعمال و تکمیل آموخته‌های کودکان به ویژه دختران که در دوران دبستان به سن تکلیف می‌رسند، منجر می‌شود.

در آموزش احکام در این سنین باید به اصول زیر توجه نمود :

۱ به منظور اثر گذار بودن آموزش، محتوای آموزش احکام باید متناسب با نیاز و سن دانش‌آموز باشد و باید از آموزش مسایلی که دانش‌آموزان در این دوره به آن ابتلا ندارند پرهیز کرد.

۲ در آموزش به تفاوت‌های جنسیتی و نیازهای دختر و پسر توجه شود.

۳ از آموزش احکام فرعی و جزئیات یک مسئله در این دوره کمتر استفاده شود.

۴ در آموزش احکام باید جدّی بود اما سخت‌گیری و آسان‌گیری بیش از حد در آموزش احکام آسیب زا بوده و موجب نگرانی و وسواس و یا بی‌توجهی و عدم آگاهی صحیح در انجام اعمال می‌شود.

۵ آموزش‌های احکام باید به شیوه‌های جذّاب و در موقعیت‌های عینی و مستقیم انجام شود.

۶ در آموزش احکام تدریجی بودن (مرحله به مرحله آموزش دادن) و دادن فرصت کافی برای تکرار و تمرین، امکان درست انجام اعمال دینی را فراهم می‌کند.

۷ تشویق به موقع هنگام انجام اعمال عبادی ، موجب می‌شود دانش‌آموز تمایل بیشتری به انجام این اعمال نشان دهد.

۸ همراهی اولیا و مربیان خانه و مدرسه و ثابت قدم بودن آنها و داشتن شخصیتی عاطفی، منطقی، و محبوب اثر گذار بوده و ایجاد عادات خوب در دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد.

دانش‌آموز پایهٔ ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با برخی از احکام امر به معروف و نهی از منکر، با برخی از احکام نماز و روزه مسافر آشنا می‌شود.

❊ بخش آداب و مراسم اسلامی

نکاتی دربارهٔ آموزش‌های مربوط به آداب و مراسم اسلامی به دانش‌آموزان پایه ششم : مراسم بزرگداشت اعیاد دینی از جمله آداب و رسومی هستند که سیمای دین را به نمایش می‌گذارند و برای دینداران در همهٔ سنین جذاب می‌باشند و وسیلهٔ مؤثری برای قادر ساختن دینداران به حرکت عاطفی و عقلانی به سمت تعمیق مفاهیم دینی به شمار می‌آیند.

اعیاد اسلامی و اعیاد مربوط به میلاد ائمه اطهار (ع) و برپایی جشن‌هایی که دانش‌آموزان در آن شاد باشند، خاطرات خوشی از این مراسم را در ذهن آنها باقی می‌گذارد که علاقه‌مندی آنها را به دین بیشتر می‌سازد. دانش‌آموزان می‌توانند اعمال و آداب و رسوم این اعیاد را یاد بگیرند. شرکت در این مراسم و مهم پنداشتن آنها مانند مراسم تولد و جشن‌های خاص خودشان احساس و هیجان آنها را برای حضور در این جشن‌ها برمی‌انگیزد.

در آموزش این موضوع باید به نکات زیر توجه داشت :

۱ با کمک از تدریس به شیوهٔ پیمانه‌ای دروس این بخش را متناسب با اعیاد موجود در سال تحصیلی تدریس نماییم.

۲ در برپایی این جشن‌ها، دانش‌آموزان را در برنامه‌ریزی و اجرای مراسم شرکت داده و از پیشنهادهای آنها بهره ببریم.

۳ در برپایی جشن‌ها از مواردی که احساس شادی در بچه‌ها ایجاد می‌کند مانند چراغانی، پوشیدن لباس نو، عیدی دادن و عیدی گرفتن و خوردن خوراکی‌های خوشمزه و برنامه‌های شاد و جذّاب استفاده نماییم.

ــ دانش‌آموز پایهٔ ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با برخی از مراسم حج و عید قربان، با برخی ازآداب زیارت و مقام شهید و دفاع مقدس آشنا می‌شود.

❊ بخش شخصیت‌های دینی

نکاتی دربارهٔ آموزش‌های مربوط به شخصیت‌های دینی به دانش‌آموزان پایه ششم : یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم

و تربیت دینی در دورهٔ ابتدایی ایجاد علاقه‌مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر و راه و روش زندگی آنان به عنوان سرمشقی برای دانش‌آموزان تلقی شود. در پایه دوم ابتدایی چون هنوز دانش‌آموزان با پیامبران و امامان آشنا نشده بودند، بخش شخصیت‌های دینی مطرح نگردید؛ اما در پایه‌های بالاتر در کنار معرفی پیامبران و امامان (ع)، شخصیت‌های دینی نیز به‌تدریج معرفی می‌شوند تا دانش‌آموزان تصور نکنند نیل به مقامات والای انسانی برای غیر معصوم امکان ندارد.

دانش‌آموز پایهٔ ششم ابتدایی در این بخش با شخصیت‌های دینی از جمله حضرت معصومه (س)، حضرت احمد بن موسی (ع)، حضرت قاسم (ع) و حضرت عبدالعظیم (ع) آشنا می‌شود.

❊ بخش خودشناسی

نکاتی دربارهٔ آموزش‌های مربوط به خودشناسی به دانش‌آموزان پایه ششم: در قرآن کریم و سخنان معصومین، خودشناسی به عنوان یکی از مهم‌ترین معارف دینی مطرح شده است. به دلیل اهمیت موضوع، در راهنمای برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی به‌عنوان یکی از سرفصل‌های درسی مورد تأکید قرار گرفته است. بر اساس راهنمای برنامه درسی دورهٔ ابتدایی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش؛ خودشناسی از حوزه‌های موضوعی مهم کتاب هدیه‌های آسمان می‌باشد که به صورت تلفیقی با دیگر اهداف در برخی دروس مشاهده می‌شود. این حیطه به تبیین جایگاه انسان در نظام هستی پرداخته تا انسان به ارزش و کرامت انسانی خود در نظام آفرینش واقف گردد. علاوه بر این، وی به این درک که انسان نشانه‌ای از خداوند به شمار آمده و در همه امور خود نیازمند هدایت و وابسته به اوست، نائل گردد.

دانش‌آموز پایهٔ ششم ابتدایی در این بخش برای رفع نیاز خود در درس گرفتن از پیشوایان دینی علاقه نشان می‌دهد.

فصل دوم

راهنمای تدریس
توضیحات مربوط به هر درس

مقدمه

محتوای آموزشی دروس هدیه‌های آسمان علاوه بر عنوان و متن درس که مفاهیم درس را مطرح می‌کند شامل فعالیت‌هایی است که شرح آنها به قرار جدول ذیل می‌باشد.

ردیف	عنوان فعّالیت	شرح فعّالیت
۱	برایم بگو	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری درس
۲	ایستگاه فکر	برقراری ارتباط بین مفاهیم ارائه شده و دستیابی به یافته‌های جدید
۳	تدبّر کنیم	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری مفاهیم درس در قالب آیات و احادیث کوتاه
۴	بررسی کنید	تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم براساس مرور اطّلاعات
۵	کامل کنید	تکمیل و تثبیت اهداف براساس دریافت رابطهٔ مفاهیم
۶	ایستگاه خلّاقیت	تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده در قالب اجرای نمایش، خطّ خوش، نقّاشی و نامه‌نگاری
۷	گفت‌وگو کنید	تثبیت مفاهیم درس از طریق ارائهٔ نظریات و تجربه در گروه و مشارکت در جمع‌بندی
۸	ببین و بگو	تعمیق مفاهیم درس با پاسخ به پرسش‌های مطرح شده از طریق تصویر خوانی
۹	بگرد و پیدا کن	تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده با فعّالیت عینی و ملموس
۱۰	همخوانی کنیم	تثبیت مفاهیم درس از طریق خواندن شعر به صورت گروهی با آهنگ و لحن مناسب
۱۱	تحقیق کنید	تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم با جمع‌آوری اطّلاعات از منابع مختلف
۱۲	خاطره‌گویی	تثبیت، توسعه و تعمیق یادگیری با ایجاد ارتباط میان مفاهیم درس و تجربیات دانش‌آموز
۱۳	دعا کنیم	تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده با راز و نیاز یا بیان درخواست و احساسات
۱۴	با خانواده	بسط یادگیری و تقویت نگرش دانش‌آموز به مفاهیم دینی، برای بروز رفتار دینی از طریق جست‌وجوی مصداق‌های تازه از مفاهیم، با کمک و همفکری اعضای خانواده

در این بخش به تفکیک هر درس ساختار محتوایی طراحی شده که موارد و کارکرد آن به شرح ذیل جهت بهره‌برداری آموزگاران ارجمند تقدیم می‌گردد :

توضیحات درس

شما را با کلیت محتوای هر درس، مضمون آن، نقشه و مسیر یادگیری و هدف کلی درس آشنا می‌کند.

اهداف درس

شما را راهنمایی می‌کند که «چرا » و «تا چه حد» آموزش دهید. این بخش در بر دارنده مهم‌ترین پیام‌ها برای شما است؛ به کار شما و فرآیند آموزش جهت می‌دهد و امکان خطا و انحراف از مسیر یادگیری را برطرف می‌کند.

مفاهیم کلیدی

شما را با مفاهیم اصلی موجود در محتوای هر درس، آشنا می‌کند. آشنایی با این مفاهیم همانند آشنایی با اهداف، آموزش را جهت می‌دهد و امکان انحراف مسیر یادگیری را برطرف می‌کند.

پیشنهادهایی برای تدریس

شامل پیشنهادهایی است که در صورت تمایل می‌توانید در آموزش از آنها استفاده کنید. این پیشنهادها صرفاً توصیه به شمار می‌روند و شما می‌توانید آنها را مطابق با اهداف و اصول تغییر دهید یا اساساً کنار بگذارید. به عنوان مثال برای آغاز تدریس پیشنهادهایی ارائه شده است که فقط یکی از آنها در عمل اجرا می‌شود؛ اما بقیه پیشنهادها می‌توانند به تناسب متن یا فعالیت‌ها متناسب سازی شده و مورد بهره‌برداری قرار گیرند. پیشنهادها در واقع عبارت‌اند از فعالیت‌هایی که دانش‌آموز یا معلم انجام می‌دهد تا آموزش در مراحلی که در طرح درس مشخص شده است، انجام پذیرد.

ارزشیابی

جدول ارزشیابی برای شما مشخص می‌کند که چگونه می‌توان از اهداف و فعالیت‌های یادگیری به عنوان ابزاری برای ارزشیابی استفاده کنید. برای ارزشیابی دروس هدیه‌های آسمان باید به تمام فعالیت‌های فردی و گروهی دانش‌آموزان (شامل فعالیت‌های کلاسی، فعالیت‌های پایانی هر درس، کار در منزل، بیان احساس، خلاقیت و ابتکار و...) از ابتدا تا انتهای تدریس توجه کنید. لازم به ذکر است آنچه پس از ارزشیابی اهمیت دارد، پیش‌بینی و اجرای برنامه‌های مناسب برای فرد یا گروهی از دانش‌آموزان است که به علل گوناگون، موفق به تحقق اهداف مورد انتظار نشده‌اند. این فرایند به گونه‌ای صورت گیرد که هر دانش‌آموز، از فرصتی مناسب برای تکمیل آموخته‌های خود بهره‌مند شود.

دانستنی‌های معلم

اطلاعات اضافی و مورد نیاز را در اختیار شما می‌گذارد.

این راهنمای تدریس به شما کمک می‌کند تا بر اساس اصول و اهداف برنامه‌درسی، روش‌های منحصر به فرد خود را توسعه دهید و این حقیقت را اثبات کنید که «روش‌های تدریس بسیار متنوع و متعددند و معلم نباید در قالب برخی الگوهای خشک و روش‌هایی که گاه بر آنها تأکید می‌شود، گرفتار آید؛ بلکه باید خود تولید کننده‌این روش‌ها و الگوها باشد.»

درس اول

یکتا

توضیحات درس

در سال‌های گذشته، دانش‌آموزان در دروس توحیدی با مهربانی، بخشندگی، دانایی و توانایی و یگانگی خداوند آشنا شدند. در پایه ششم ضمن مرور یکتایی و بی‌همتایی خداوند در صفات مطرح شده در پایه‌های قبل، با اصل توحید آشنا می‌شوند.

یکتا، آخرین درس از مجموعه درس‌های بخش خداشناسی در دوره ابتدایی است. این درس در قالب یک متن مناجات‌گونه به منظور جلب توجه دانش‌آموزان به زیبایی‌های طبیعت و محیط پیرامون ایشان، از زبان یک کودک همسن و سال ایشان بیان شده است و با مرور برخی از نعمت‌های خداوند و بیان نمونه‌هایی از صفات الهی، انتظار دارد حس امیدواری نسبت به خداوند در دانش‌آموزان تقویت شود. دانش‌آموزان در این درس صفات الهی و بی‌همتایی او را در این صفات در قالب مناجات و شعر نیز مرور می‌کنند. در ادامه با استناد به آیات قرآن و تشویق دانش‌آموزان به نگارش یک متن نیایش‌گونه این مضامین تثبیت و تعمیق می‌شود.

اهداف درس

ــ آشنایی با اصل توحید به عنوان اولین اصل دین

ــ آشنایی با مصادیقی از توحید مثل داناترین دانایان، تواناترین توانایان، مهربان‌ترین مهربانان و بخشنده‌ترین بخشندگان

ــ توانایی ستایش خداوند با ادای برخی عبارات و جملات

ــ درک شایستگی خداوند برای پرستش و ابراز علاقه و محبت نسبت به خدای یگانه

ــ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

اصل توحید

یکتایی

بی‌همتایی

ستایش خداوند

پیشنهادهایی برای تدریس

● می‌توانید کلاس خود را با پخش فیلمی از زیبایی‌های زندگی و خلقت و گفت‌وگوی با دانش‌آموزان دربارهٔ تلقی آنها

نسبت به زندگی و زیبایی‌های آن، شروع کنید.

● می‌توانید کلاس خود را با فعالیت «**تدبر کنیم** » و پخش قرائت سوره توحید که دانش‌آموزان روزی چند بار آن را در نماز می‌خوانند، آغاز نمایید و با توجه به ترجمه آیات به مرور صفات الهی که در این سوره بیان شده است، بپردازید. این فعالیت در پایان نیز می‌تواند به جمع‌بندی مباحث مربوط به مفهوم توحید کمک کند.

● برای شروع مناسب درس می‌توانید از متن درس آغاز کنید. متن را به گونه‌ای بخوانید که دانش‌آموزان را چنان با خود همراه سازد که آنان نیز خود را در برابر زیبایی‌های زندگی و خالق زیبایی‌ها ببینند. سپس از آنها بخواهید تا صفاتی را که در سال‌های گذشته در مورد خدا یاد گرفته‌اند، پیدا نموده و برای دوستان خود بیان نمایند. مسیر آموزش باید با مرور صفات خداوند و با تکیه بر یگانگی و بی‌همتایی او در مهربانی، بخشندگی، دانایی و توانایی به ستایش خدا منجر شود.

● تدریس خود را می‌توانید مستقیماً با فعالیت «**همخوانی کنیم**» شروع کنید. زبان شعر خدا با ایجاد فضایی شاد و پرنشاط به خودی خود زبان مناسبی برای شروع تدریس به‌شمار می‌آید. زبان شعر، این امکان را به آموزگار می‌دهد که دانش‌آموزان را با احساسات خود همراه ساخته و در آنان روح لطافت و ظرافت و دقت را بدمد. شما به عنوان یک آموزگار توانا، لازم است به‌ایجاد یک تصویر ذهنی زیبا از محتوای شعر، در ذهن کودکان کمک کنید. در این شعر از طریق یادآوری نعمت‌های خداوند و اینکه ما هرچه داریم از او است زمینهٔ مناسبی برای طرح موضوعات بعدی فراهم می‌شود. در این شعر علاوه بر تأکید بر زیبایی‌های زندگی به موضوعی اشاره می‌کند که در واقع شروعی است برای بیان مفهوم یکتایی و بی‌همتایی خدا و شروعی برای تفکر مؤثر در دانش‌آموزان. مناسب است از دانش‌آموزان بخواهید درک خود را از معنا و مفهوم کلی شعر در قالب یک نوشته کوتاه یا به صورت شفاهی به کلاس ارائه دهند.

نکاتی دربارهٔ شعر و نحوهٔ خواندن آن : زبان شعر با زبان نثر متفاوت است. پس باید به هنگام خواندن، بر روی وزن و آهنگ آن توجه و دقت بیشتری شود. بد خواندن شعر، تأثیر نامناسب بر روی شنوندهٔ آن، به خصوص اگر کودک باشد، به‌جای خواهد گذاشت. لذا سعی کنید دانش‌آموزان احساس، زیبایی و موسیقی شعر را به گونه‌ای دلپذیر به دیگران انتقال دهند. تأکید بر روی کلمات، سکوت‌های مناسب و به جا، نشان دادن بار معنوی، عاطفی و حسی کلمات در این انتقال مؤثر است. به عنوان مثال لحن مناسب در ابیات دوم به بعد بر مضمون یگانگی در تدبیر خداوند تکیه می‌کند و دانش‌آموز به‌این نکته واقف می‌شود که به امر خدا است که ابر و آفتاب و.... اثر می‌گذارند و اگر مدبر واحدی بر جهان حاکم نبود این نظم و هماهنگی نیز وجود نداشت.

کلمات و لغات مشکل شعر را، با کمک خود بچه‌ها، برایشان توضیح دهید، اما لازم نیست تمام شعر را خط به خط معنا کنید. از دانش‌آموزان بخواهید لحن خود را مناسب با مضمون شعر تغییر دهند و به آن حس و حال ببخشند.

● در فعالیت «**کامل کنید**» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا ضمن مرور بر صفات خدا و با تکیه بر یگانگی و بی‌همتایی او در مهربانی، بخشندگی، دانایی و توانایی، احساس علاقه‌مندی و ستایش در آنها شکوفا گردد و این احساس را با قلم جاری نمایند. این فعالیت ابزار خوبی است برای آنکه شما بتوانید زبان بچه‌ها را برای گفت‌وگو با خدا باز کنید و آنها به راحتی و بی‌واسطه، با پروردگار خود با زبان خود سخن بگویند پس در این فعالیت فقط و فقط آنها را آزادِ آزاد بگذارید تا با بهره‌گیری از احساس و درونمایه خویش هرچه می‌خواهند بنویسند.

❑ در قسمت «**نیایش**» دانش‌آموز پس از آشنایی با اصل توحید و بی‌همتایی خدا در اوصاف و کمالات، ضمن بیان احساس در قالب نیایش به جمع‌بندی مطالب ارائه شده می‌پردازد. برای انجام هرچه بهتر و مناسب تر این فعالیت، بهترین شیوه، حضور در طبیعت است به خصوص اگر در اطراف مدرسه، محیط‌های طبیعی وجود داشته باشد. در چنین موقعیتی، شما بهتر از هر وقت دیگری می‌توانید بچه‌ها را به تفکر و اندیشه دراین باره فرا بخوانید.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شمارهٔ دروس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
خدا شناسی، قرآن کریم	ـ آشنایی با اصل توحید به عنوان اولین اصل دین ـ آشنایی با مصادیقی از توحید ـ درک شایستگی خداوند برای پرستش و ابراز محبت و علاقه‌مندی نسبت به خدای یگانه ـ توانایی ستایش خداوند با ادای برخی عبارات و جملات ـ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	۱	ـ معرفی اصل توحید به‌عنوان اولین اصل دین ـ بیان مصادیقی از توحید ـ معرفی خداوند به عنوان معبود شایسته پرستش و ابراز محبت و علاقه‌مندی نسبت به خدای یگانه ـ ستایش خداوند با ادای برخی عبارات و جملات ـ بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	**خیلی خوب**	ـ اصل توحید را به عنوان اولین اصل دین معرفی می‌کند و درباره آن با ذکر نمونه توضیح می‌دهد. ـ به چند مصداق توحیدی اشاره می‌کند. ـ در قالب متنی محبت و علاقه‌مندی خود را نسبت به خدای یگانه بیان کرده وبه ستایش خدا می‌پردازد. ـ پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن با ذکر نمونه توضیح می‌دهد.
				خوب	ـ اصل توحید را به عنوان اولین اصل دین معرفی می‌کند و درباره آن توضیح می‌دهد. ـ به دو مصداق توحیدی اشاره می‌کند. ـ در قالب چند عبارت محبت و علاقه‌مندی خود را نسبت به خدای یگانه بیان کرده و به ستایش خدا می‌پردازد. ـ پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
				قابل قبول	ـ اصل توحید را به عنوان اولین اصل دین معرفی می‌کند. ـ به یکی از مصادیق توحید اشاره می‌کند. ـ در قالب یک عبارت محبت و علاقه‌مندی خود را نسبت به خدای یگانه بیان کرده و به ستایش خدا می‌پردازد. ـ مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	ـ با کمک آموزگار اصل توحید را به عنوان اولین اصل دین معرفی می‌کند. ـ با یاری آموزگار به یکی از مصادیق توحید اشاره می‌کند. ـ با کمک معلم در قالب یک عبارت محبت و علاقه‌مندی خود را نسبت به خدای یگانه بیان کرده و به ستایش خدا می‌پردازد. ـ با همراهی آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.

دانستنی‌های معلم

۱ در سال‌های گذشته، دانش‌آموزان در دروس توحیدی از طریق اسماء و صفات الهی با توحید آشنا شدند. در پایه ششم ابتدایی ضمن آشنایی با اصل توحید به جمع‌بندی مباحث توحیدی سال‌های گذشته پرداخته می‌شود به گونه‌ای که دانش‌آموزان دریابند که خداوند یکتا و یگانه‌ای است که هیچ مثل و مانندی ندارد. بر این اساس یادآوری این نکته به آموزگاران ارجمند ضروری است که به هیچ عنوان وارد بحث‌های مربوط به واژه توحید و مباحث استدلالی در این زمینه نشوید؛ فقط کافی است دانش‌آموز بداند اصل توحید یکی از اصول دین است و به معنای یگانگی خدا در صفاتی نظیر مهربانی و بخشندگی و.... است.

۲ معلمان عزیز عنایت داشته باشند که در آموزش مفهوم خداشناسی، استفاده از روش‌های غیر مستقیم و بیان مطالب از زبان فرد دیگری یا بدون اشاره به مقصود اصلی جذابیت آموزش را برای دانش‌آموزان بیشتر می‌نماید. بر این اساس در این درس با توجه به زیبایی‌های طبیعت و محیط پیرامون به مرور برخی از نعمت‌های خداوند، از زبان یک کودک پرداخته شده است.

درس دوم

بهترین راهنمایان

توضیحات درس

دانش‌آموزان دوره ابتدایی در سال‌های گذشته در موضوع نبوت ضمن آشنایی با نام پیامبران بزرگ الهی، با بخشی از زندگی آنان و برخی از ویژگی‌های آنها آشنا شدند. در این پایه با نبوت به عنوان یکی از اصول دین آشنا می‌شوند.

در این درس در قالب گزارش گردش علمی و کوهنوردی دانش‌آموزان، احساس نیاز به هدایت خداوند و ضرورت وجود پیامبران به عنوان هدایتگران دینی و رهبر دنیوی مردم به دانش‌آموزان یادآوری می‌شود و با استناد به آیات قرآن با ویژگی‌های پیامبران و هدف بعثت آنها آشنا شده و به مرور مطالبی که در سال‌های گذشته در مورد هر یک از پیامبران بزرگ الهی خوانده بودند، پرداخته می‌شود تا زمینه تشویق دانش‌آموزان برای آشنایی بیشتر با تعالیم آنان و پایبندی و عمل به رهاورد انبیا فراهم گردد.

نکته : پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانه‌ای بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در روز مبعث یا ولادت پیامبر (ص) تدریس نمایید.

اهداف درس

- معرفی دین به عنوان مجموعه تعالیم و دستورات پیامبران
- آشنایی با مفهوم نبوت به عنوان یکی از اصول دین
- آشنایی با برخی از ویژگی‌ها و وظایف پیامبران
- معرفی پیامبران به عنوان هدایتگر دینی و رهبر دنیوی
- تقویت احساس نیاز به هدایت خداوند برای رسیدن به سعادت
- ایجاد حس محبت و احترام نسبت به پیامبران
- تلاش برای درس گرفتن از سیره پیامبران
- توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

دین

اصول

نبوت

راهنما

هدایت

رهبری
پیامبران
معجزه
کتاب آسمانی

پیشنهادهایی برای تدریس

● برای شروع مناسب درس می‌توانید با دعوت از یک کوهنورد و انجام مصاحبه در مورد کارگروهی و نقش رهبر در راهنمایی گروه، تدریس خود را آغاز کنید.

● عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون اینکه به چه کسی «راهنما» گفته می‌شود، اهمیت وجود راهنما و نقش او می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس یک بار دیگر می‌توانید به عنوان بازگشت نمایید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد.

● می‌توانید کلاس خود را با پخش قسمت‌هایی از فیلم زندگی پیامبران مانند موسی، عیسی، ابراهیم، یوسف، محمد (ص) و.... پیرامون ویژگی‌های آنها با دانش‌آموزان به گفت‌وگو بپردازید.

● می‌توانید کلاس خود را با پخش گفت‌وگوی نماینده مهاجران با نجاشی در فیلم محمد رسول الله (ص) شروع کنید و در مورد تأثیر تعلیمات پیامبر (ص) و مقایسه رفتار مردم قبل و بعد از بعثت با دانش‌آموزان به گفت‌وگو بپردازید.

● برای شروع مناسب درس می‌توانید کلاس خود را با فعالیت «**تدبرکنیم**» و پخش قرائت آیات ذکر شده آغاز نمایید و با توجه به ترجمه آیات به مرور نقش پیامبران و ویژگی‌هایی که در این آیات بیان شده است، بپردازید.

● برای شروع مناسب درس می‌توانید با فعالیت « **گفت‌وگو کنید**» آغاز نمایید و با یادآوری دروسی که در پایه‌های گذشته در مورد پیامبران خوانده‌اند به مرور ویژگی‌ها و نقش پیامبران با دانش‌آموزان به گفت‌وگو بپردازید.

● فرصت مناسبی را برای خواندن درس اختصاص دهید. درس می‌تواند به صورت ایفای نقش اجرا شود. یکی از فعالیت‌های خوب برای درک بهتر مضمون درس، جهت‌دهی دانش‌آموزان برای تعیین نکات مهم درس و تأکید بر روی آنها است.

● خیلی خوب است که این درس در دامنه کوه یا فضای طبیعی مناسبی نظیر آن ارائه گردد.

● در فعالیت «**برایم بگو** » دانش‌آموزان را هدایت کنید تا به نقش اصلی پیامبران که آشنا کردن مردم با دستورات الهی و پرستش خدای یگانه است، اشاره کنند؛ با این کار به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری متن درس می‌پردازید.

در فعالیت «**تدبر کنیم**» دانش‌آموزان با توجه به مطالبی که در مورد پیامبران آموختند، نقش پیامبران و ویژگی‌های آنان را از زبان آیات قرآنی جمع‌بندی و مرور می‌نمایند. ضرورتی برای حفظ آیات قرآنی وجود ندارد و توجه به مفهوم آیه و بیان ارتباط آن با درس، برای نیل به هدف این فعالیت کفایت می‌کند.

✓برای انجام این فعالیت، توصیه می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب آیات قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان با هم آیه قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. پس از آن دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه، درباره پرسش مطرح شده به گفت‌وگو بپردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت‌وگوی

خود را برای دیگران بیان کنند. در صورتی که توضیحات دانش‌آموزان برای روشن شدن مفهوم آیات قرآن کافی نباشد، با طرح سؤالاتی آنان را در درک مفهوم آیه یاری کنید.

● هدف فعالیت «**گفت‌وگو کنید**» مرور مطالبی است که دانش‌آموزان در سال‌های گذشته در مورد پیامبران آموخته‌اند در جهت تثبیت مفاهیم درس از طریق ارائه نظرات و تجارب در گروه و مشارکت در جمع‌بندی می‌باشد. استفاده از درس پیامبران خدا در کتاب دوم هدیه‌های آسمان و دروس مرتبط با موضوع در پایه‌های قبلی، زمینه گفت‌وگو را به خوبی فراهم می‌نماید. دانش‌آموزان در دوره ابتدایی با نام برخی از پیامبران و فرازهایی از زندگی آنها آشنا شده و از خدمات و ایثار و فداکاری‌هایی که در راه دین انجام داده‌اند آگاهی یافتند. آشنایی دانش‌آموزان با پیامبران باید به گونه‌ای باشد که پس از ایجاد علاقه نسبت به آنها زمینه‌ای برای الگوگیری از آنها فراهم شده و دانش‌آموزان آنها را سرمشق عملی در زندگی بدانند.

● در فعالیت «**ایستگاه فکر**» ممکن است دانش‌آموزان مراجعه به قرآن کریم و منابع روایی و کتب داستان‌های پیامبران و سخنرانی‌های عالمان دینی و شرکت در مجالس مذهبی را ذکر نمایند که البته تشویق آنها برای بهره‌برداری از این امکانات با هدایت معلمان گرامی صورت می‌گیرد.

● در فعالیت «**تحقیق کنید**» ذکر داستان‌هایی که با روحیات دانش‌آموزان و محدوده درکشان مطابقت دارد، مناسب‌تر است. می‌توانید دانش‌آموزان را به اجرای نمایش این داستان‌ها و همچنین تهیهٔ قصهٔ دیواری تشویق کنید. لازم به ذکر است که بیان داستان می‌تواند به صورت گفتاری یا نوشتاری باشد. برای بیان نوشتاری داستان می‌توانید دانش‌آموزان را به طرف ساختن یک کتاب قصه سوق دهید. این کار می‌تواند برای دانش‌آموزان بسیار سرگرم کننده و لذت بخش باشد. توجه معلمان گرامی را به چند نکته در زمینه ساختن یک کتاب قصه جلب می‌نماییم :

✓صرفاً یک پیشنهاد دهنده و جهت دهنده باشید و از دخالت مستقیم تا حد امکان پرهیز نمایید.

✓از ابتکارات دانش‌آموزان استقبال کنید و آنها را در قالب خاص محدود نکنید.

✓تصاویر کتاب‌ها می‌تواند به صورت نقاشی خودشان یا بریده مجلات و سایر کتاب‌ها باشد.

✓نکات بهداشتی و ایمنی لازم را در خصوص کار با وسایل، برای دانش‌آموزان بیان کنید.

✓از اولیای دانش‌آموزان بخواهید اجازه دهند خود دانش‌آموزان کارها را انجام دهند و خانواده‌ها به عنوان راهنما و یاری کننده، ایفای نقش نمایند.

می‌توانید این فعالیت را به عنوان یک جشنوارهٔ کوچک، با حضور دانش‌آموزان و خانواده‌هایشان، یا همکاری مدارس و یا مساجد اطراف و یا حتی ادارهٔ آموزش و پرورش منطقه خود شکل بدهید.

تذکر

✓این فعالیت‌ها برای ایجاد حس خوشایند در دانش‌آموزان نسبت به داستان‌ها و شخصیت‌های دینی، ایجاد تحرک و خلاقیت و... است. بنابراین این فعالیت‌ها را به عنوان یک مسابقه تخصصی هنری قلمداد ننمایید.

✓تشویق را حتی برای کارهای کوچک فراموش نکنید.

✓به یاد داشته باشید که‌این فعالیت نباید بار مالی خاصی را به خانواده‌ها تحمیل کند. بنابراین تدبیری بیندیشید که دانش‌آموزان از کمترین امکانات، بیشترین بهره‌برداری را بنمایند.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شمارهٔ دروس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
پیامبری، قرآن کریم	ـ آشنایی با مفهوم نبوت به عنوان یکی از اصول دین ـ آشنایی با ویژگی‌های پیامبران ـ تقویت احساس نیاز به هدایت خداوند برای رسیدن به‌سعادت ـ ایجاد حس محبت و احترام نسبت به پیامبران ـ تلاش برای درس گرفتن از سیره پیامبران ـ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	۲	ـ معرفی اصل نبوت به عنوان یکی از اصول دین ـ بیان ویژگی‌های پیامبران ـ بیان ضرورت نیاز به هدایت خداوند توسط راهنمایان خوب و شایسته ـ ابراز محبت و احترام نسبت به پیامبران ـ تلاش برای درس گرفتن از سیره پیامبران ـ بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	**خیلی خوب**	ـ نبوت را به عنوان یکی از اصول دین معرفی می‌کند و درباره آن با ذکر نمونه توضیح می‌دهد. ـ ضمن بیان ضرورت نیاز به هدایت خداوند توسط راهنمایان خوب و شایسته به چند ویژگی از ویژگی‌های پیامبران اشاره می‌کند. ـ ضمن ابراز محبت و احترام نسبت به پیامبران در قالب متنی، برای درس گرفتن از سیره پیامبران تلاش می‌کند. ـ پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن با ذکر نمونه توضیح می‌دهد.
				خوب	ـ نبوت را به عنوان یکی از اصول دین معرفی می‌کند و درباره آن توضیح می‌دهد. ـ ضمن بیان ضرورت نیاز به هدایت خداوند توسط راهنمایان خوب و شایسته به دو ویژگی از ویژگی‌های پیامبران اشاره می‌کند. ـ ضمن ابراز محبت و احترام نسبت به پیامبران در قالب چند عبارت، برای درس گرفتن از سیره پیامبران تلاش می‌کند. ـ پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
				قابل قبول	ـ نبوت را به عنوان یکی از اصول دین معرفی می‌کند. ـ ضمن بیان ضرورت نیاز به هدایت خداوند توسط راهنمایان خوب و شایسته به یکی از ویژگی‌های پیامبران اشاره می‌کند. ـ ضمن ابراز محبت و احترام نسبت به پیامبران در قالب یک عبارت، برای درس گرفتن از سیره پیامبران تلاش می‌کند. ـ مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	ـ با کمک آموزگار نبوت را به عنوان یکی از اصول دین معرفی می‌کند. ـ با یاری آموزگار ضمن بیان ضرورت نیاز به هدایت خداوند توسط راهنمایان خوب و شایسته به یکی از ویژگی‌های پیامبران اشاره می‌کند. ـ با کمک معلم ضمن ابراز محبت و احترام نسبت به پیامبران در قالب یک عبارت، برای درس گرفتن از سیره پیامبران تلاش می‌کند. ـ با همراهی آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.

دانستنی‌های معلم

۱ دانش‌آموزان دوره ابتدایی در سال‌های گذشته با بخشی از زندگی پیامبران بزرگ الهی و برخی از ویژگی‌های آنان آشنا شدند. در این پایه ضمن آشنایی با نبوت به عنوان یکی از اصول دین، احساس نیاز به هدایت الهی، ضرورت وجود پیامبران و هدف بعثت آنها به دانش‌آموزان یادآوری می‌شود؛ بر این اساس تأکید بر مفاهیمی‌مانند عصمت، وحی و معجزه در دوره ابتدایی ضرورتی پیدا نمی‌کند لذا از طرح این گونه مباحث در این دوره خودداری فرمایید.

۲ یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی ایجاد علاقه‌مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر آنان و راه و روش زندگی‌شان در دانش‌آموزان اثر گذاشته و شیوهٔ زندگی آنان برایشان سرمشق شود. بر این اساس باید با شرح سیره عملی و مهربانی‌ها، دلسوزی‌ها و رفتار و اخلاق کریمانه‌شان، بزرگ و عالی‌قدر معرفی شوند تا پس از ایجاد علاقه نسبت به آنها در دانش‌آموزان، زمینه‌هایی برای الگوگیری از آن بزرگواران فراهم شود؛ به همین دلیل کافی است که دانش‌آموزان بدانند پیامبران که آنها را خوب، مهربان ،فداکار، آگاه و... می‌دانند با خدا ارتباط نزدیک داشته و مردم به فرمان‌ها و دستورات آنها گوش می‌داده و عمل می‌کردند.

درس سوم

سرور آزادگان

توضیحات درس

دانش‌آموزان در پایه‌های قبلی با واقعه عاشورا به عنوان یکی از مهم‌ترین وقایع تاریخ اسلام آشنا شدند.

در این درس ضمن تأکید بر بزرگداشت قیام امام حسین (ع) و مراسم روز عاشورا، با اشاره به واقعه‌ای از حماسه عاشورا، دانش‌آموزان را با نقش امام حسین (ع) و یاران باوفایش در دفاع از دین اسلام آشنا می‌سازد.

داستان ابتدای درس که اشاره به رشادت‌های حضرت قاسم (ع) دارد، به‌این منظور آورده شده است تا مخاطبانی را که تقریباً در سن و سال آن حضرت قرار دارند، با شخصیت این نوجوان آشنا سازد و حس الگوگیری از این نوجوان را در وجود آنان تقویت نماید؛ الگویی که با وجود سن کم در عرصه شجاعت و دفاع از حق، به نیکی به یاری امامش شتافت. بیان رشادت‌های حضرت قاسم (ع) و تأکید بر یاری دین توسط او می‌تواند حس هم ذات پنداری را در وجود مخاطبان تقویت کند تا دانش‌آموز خود را در جای آن حضرت گذارد و سعی در نهادینه ساختن این ارزش‌ها در وجود خود نماید.

در ادامه درس به انگیزه، هدف و آثار واقعه عاشورا اشاره شده تا ضمن آشنایی بیشتر با فداکاری امام حسین (ع) و یارانش، زمینه احساس وظیفه برای زنده نگه داشتن دستاورد آنان و حس الگوگیری از امام حسین (ع) و یارانش در دانش‌آموزان تقویت گردد.

نکته : پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانه‌ای بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، سعی شود این درس با توجه به محتوای آن در ایام محرم و عزاداری تدریس گردد تا اثر گذاری آن بیشتر شود.

اهداف درس

ــ آشنایی با نقش امام حسین (ع) و یارانش در دفاع از دین
ــ معرفی حضرت قاسم (ع) به عنوان یکی از شهدای کربلا
ــ احساس علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسین (ع) و یارانش
ــ تلاش برای الگوگیری امام حسین (ع) و یارانش در مبارزه با ظلم و دفاع از دین

مفاهیم کلیدی

ــ امام حسین(ع)
ــ حضرت قاسم (ع)
ــ کربلا
ــ عاشورا

پیشنهادهایی برای تدریس

● عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون اینکه به چه کسی «آزاد مرد» گفته می‌شود، می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس، یک بار دیگر می‌توانید به عنوان، بازگشت نمایید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد و به‌این ترتیب ارتباط این عنوان با محتوای درس، بیش از گذشته آشکار گردد.

● در این درس می‌توانید از فن «تصویر خوانی» استفاده نمایید. این فرصت را برای دانش‌آموزان فراهم کنید تا دریافت و استنباط خود را از تصویر درس مطرح نمایند؛ هر چند این دریافت در فضایی عاطفی صورت پذیرفته و ارتباط مستقیمی با محتوای درس نداشته باشد. برای بهره‌برداری از روش تصویرخوانی که به معنی استفاده از تصویر برای درک یک معنا و مفهوم می‌باشد می‌توانید در سه قدم مشخص و مجزا اما کاملاً مرتبط با یکدیگر آن را انجام دهید.

قدم اول : براساس سؤالِ «دقیقاً چه چیزی در تصویر می‌بینید؟» در این مرحله، به بچه‌ها توصیه و کمک کنید تا دقیقاً آنچه را می‌بینند، با تمامی جزئیات شرح دهند؛ بدون آنکه به روابط و پیوند اجزا توجه و دقت کنند یا این روابط را حدس بزنند. در این مرحله، جمله‌هایی نظیر «من در اینجا ..... می‌بینم » یا «اینجا، چند ..... وجود دارد ». به کار گرفته می‌شود، به کاربردن جمله‌هایی مثل «به نظر من، این بچه مشغول ..... است » یا «فکر می‌کنم ..... » خطاست. در واقع، در این مرحله فقط توانایی مشاهده دقیق و مستقیم دانش‌آموزان مورد نظر ماست.

قدم دوم : براساس سؤالِ «چه رابطه‌ای بین چیزها و افراد می‌بینید (یا حدس می‌زنید)؟ » در این مرحله به دانش‌آموزان توصیه و کمک کنید تا براساس آنچه می‌بینند، روابط بین اجزا را حدس بزنند، برای این کار باید به تمامی جزئیات و روابط و پیوندها و نیز عناصر پنهان از طریق «حدس » توجه شود. در این مرحله، جمله‌هایی نظیر «من حدس می‌زنم که‌این کودک...» یا «فکر می‌کنم این کودک با آن مرد... » به کار گرفته می‌شود ولی در این مرحله ما به داستان سرایی نمی‌پردازیم.

قدم سوم : براساس پرسش‌هایی نظیر «دربارهٔ تصویر چگونه فکر می‌کنید؟» « تصویر چه می‌خواهد بگوید؟ » و ... در این مرحله، دانش‌آموزان را به بهره‌گیری از تخیل خود فرا بخوانید. از آنها بخواهید که با توجه به تصویر، به داستان سرایی و خلق موقعیت‌های ذهنی بپردازند. در این مرحله، دانش‌آموزان می‌توانند در عناصر ذهنی خود دخل و تصرف کنند و به تحلیل، ترکیب یا نقد بپردازند. آنها براساس تصور ذهنی و تفسیر شخصی خود می‌توانند تصویر و عناصر آن را ببینند.

● در آموزش این درس می‌توان از زنگ هنر دانش‌آموزان استفاده کرد و از آنها خواست یک سری پارچه مشکی، چوب،حصیر و... با خود بیاورند. از آنها بخواهیم با این وسایل، پرچم و کتیبه درست کنند و در آن عباراتی بنویسند. عباراتی مانند : سلام بر حسین/ سلام بر قاسم / امام حسین (ع)؛ سرور آزادگان جهان /..... این عبارات می‌تواند برگرفته از درس و در راستای اهداف درس نیز باشد. روز درس از آنها بخواهیم پرچم‌ها را آورده و به در و دیوار کلاس نصب کنند.

● روزی که می‌خواهید این درس را تدریس کنید، می‌توانید با همکاری مدیریت مدرسه و دانش‌آموزان، مراسم زیارت عاشورا را در مدرسه برنامه‌ریزی و اجرا نمایید.

● خواندن متن درس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. دقت شود که خواندن درس توسط معلم در قالب یک

داستان و با احساس صورت پذیرد، نه مانند یک متن ساده.

نکاتی کلی در مورد شیوه قصه‌گویی : شیوه قصه‌گویی،مهم‌ترین راه ارائه برخی مفاهیم و پیام‌های آموزشی به دانش‌آموز است. دانش‌آموز با شنیدن قصه، به خواندن آن نیز علاقه‌مند می‌شود و قدرت تخیل به کمک او می‌آید تا از شنیدن قصه لذت ببرد و خود را جانشین قهرمان قصه کند. ابزار اصلی قصه‌گو برای انتقال داستان به شنونده، صدا و کلمه‌هایی است که ادا می‌شود. اگر قصه‌گو در استفاده مؤثر از کلمه‌ها و صدای خود دقت کافی نداشته باشد، حتی بیان بهترین و هیجان انگیزترین داستان‌ها هم ضعیف از کار درخواهد آمد. به طور کلی رفتار، به ویژه چهره قصه‌گوی خوب، کمک بسیار مؤثری به شنونده می‌کند. شنونده ضمن اینکه به کلمه‌هایی که به تصاویر داستان جان می‌بخشد توجه دارد، در تمام مدت به قصه‌گو نیز چشم می‌دوزد. چهره قصه‌گو اغلب آیینه تمام نمای آن قصه است و به آنچه شنونده می‌شنود، جان می‌بخشد. قصه‌گوی خوب باید چهره‌ای قابل انعطاف داشته باشد تا اخم و لبخند، ترس و بیم و سایر عواطف را نشان دهد و بر تأثیر قصه‌گویی بیفزاید. حالات چهره باید منطبق بر حالت‌های داستان باشد. قصه‌گو گاهی می‌تواند در حالی که تأثیر خود را همچنان حفظ می‌کند چشم از چشم شنوندگان برگیرد و نگاه خود را ورای آنها، به پدیده‌ای خیالی یا مکانی که در داستان توصیف می‌کند، بدوزد. او می‌تواند با شنوندگان رابطه مستقیم و چشم در چشم برقرار نکند و نگاه خود را به طور مؤثر بر صحنه‌های خیالی و جزئیات رنگارنگ متوجه سازد.

داشتن حافظه خوب از ضروریات یک قصه‌گوی موفق است. البته نباید قصه را حفظ کند، بلکه دانستن چارچوب قصه کافی است.

می‌توانیم پس از خواندن متن درس از دانش‌آموزان بخواهیم، درس‌ها و نکاتی که هر کدام از متن خوانده شده برداشت نموده‌اند را بیان نمایند. ممکن است نکته‌ای برای دانش‌آموز شما جالب توجه باشد که شما به آن توجهی نداشته بودید. سپس با جمع‌بندی نظرات می‌توانید محتوای درس را در قالب این نظرات به دانش‌آموزان منتقل نمایید.

● در فعالیت «**برایم بگو** » دانش‌آموزان را هدایت کنید تا با توجه به درس تاریخ و اشاره به قیام‌هایی که علیه ظلم و ستم انجام شده به الگوگیری از قیام امام حسین (ع) اشاره کنند؛ با این کار به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری متن درس می‌پردازید.

● در فعالیت «**کامل کنید**» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا به رمز مسابقه که جمله «هرگز کسی مثل من با کسی مثل یزید بیعت نمی‌کند» نائل شوند. امام حسین (ع) که تربیت یافته پیامبر و حضرت علی (ع) بود، هرگز حاضر نمی‌شد با آدم فاسدی مثل یزید بیعت و همراهی نماید. یزید همان گونه که در درس معرفی شده است، اهل کارهای زشت و ناپسند بود و می‌خواست اسلام را از بین ببرد. اگر امام حسین (ع) با او بیعت می‌کرد، تأییدی برای کارهای ناپسند یزید به شمار می‌رفت؛ امام با ایستادگی در برابر یزید و برای اینکه دیگران را از این وضعیت نابسامان آگاه نماید، در برابر یزید قیام نمود تا با شهادت خود اسلام را حفظ نماید. نکته‌ای که در این سخن امام حسین (ع) وجود دارد این است که جمله امام، اشاره به افکار و اعمال زشت یزید دارد تا نشان دهد که اختلاف آن حضرت با یزید از نوع اختلاف شخصی نبوده است.

● در فعالیت «**ایستگاه فکر**» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا با اشاره به آثار قیام امام حسین (ع) و یارانش، نقش مهمی را که آنها در دفاع از دین ایفا کردند مورد تأکید قرار دهند.

● در فعالیت «**بررسی کنید**» تلاش شده تا دانش‌آموزان ضمن آشنایی با نقش امام حسین (ع) در هدایت و نجات انسان

از انحرافات، نسبت به امام حسین (ع) و یارانش احساس علاقه نموده و ادای احترام نمایند و به‌این ترتیب زمینه تلاش برای الگوگیری از آنان فراهم گردد.

● در انجام فعالیت «**گفت‌وگو کنید**» جهت تقویت اهداف نگرشی و رفتاری درس، خوب است دانش‌آموزان ابتدا به صورت فردی یا گروهی روی این فعالیت فکر کرده وسپس مطالب خود را در جمع دیگر دانش‌آموزان مطرح نمایند. محور گفت‌وگو در این فعالیت می‌تواند در قالب‌های گوناگون مانند شرکت در عزاداری‌ها، برپایی نمایشگاه، سعی در انجام درس‌هایی که از ایشان گرفته‌ایم مانند امر به معروف و نهی از منکر و... سازماندهی گردد.

● در فعالیت «**خاطره گویی**» میان اهداف درس و زندگی روزمره دانش‌آموز ارتباط برقرار نموده تا اهداف درس تثبیت و تعمیق بیشتری یابد.

● در فعالیت «**تحقیق کنید**» که با هدف تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم درس با جمع‌آوری اطّلاعات از منابع مختلف صورت می‌گیرد، دانش‌آموز می‌تواند به کودکان و نوجوانان زیادی که در حماسه کربلا حاضر بودند از جمله : علی فرزند شیرخوار امام حسین (ع) که به علی اصغر معروف شده است، عبدالله فرزند امام حسن (ع)، رقیه دختر امام حسین (ع)، امام محمد باقر (ع) که در آن زمان ۵ ساله بوده‌اند، دو طفلان مسلم و.... اشاره نماید.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شمارهٔ دروس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
امامت، شخصیت‌های دینی، خودشناسی	ــ آشنایی با نقش امام حسین(ع) و یارانش در دفاع از دین ــ معرفی حضرت قاسم (ع) به عنوان یکی از شهدای کربلا ــ احساس علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسین(ع) و یارانش ــ تلاش برای الگو گیری از امام حسین (ع) و یارانش در مبارزه با ظلم و دفاع از دین	۳	ــ بیان نقش امام حسین (ع) و یارانش در دفاع از دین ــ معرفی حضرت قاسم (ع) به عنوان یکی از شهدای کربلا ــ ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسین (ع) و یارانش ــ تلاش برای الگوگیری از امام حسین (ع) و یارانش در مبارزه با ظلم و دفاع از دین	**خیلی خوب**	ــ دلیل و هدف قیام امام حسین (ع) و یارانش را بیان می‌کند و ضمن اشاره به آثار قیام از ایشان قدردانی می‌نماید. ــ حضرت قاسم (ع) را معرفی می‌کند و به ماجرای شهادت او اشاره می‌کند. ــ امام حسین (ع) و یارانش را به عنوان الگوی مبارزه با ظلم معرفی می‌کند و همواره برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.
				خوب	ــ دلیل و هدف قیام امام حسین (ع) و یارانش را بیان می‌کند و از ایشان قدردانی می‌نماید. ــ نسبت حضرت قاسم (ع) با امام حسین (ع) را بیان می‌کند و به ماجرای شهادت او اشاره می‌کند. ــ امام حسین (ع) و یارانش را به عنوان الگوی مبارزه با ظلم معرفی می‌کند و در برخی اوقات برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.
				قابل قبول	ــ هدف قیام امام حسین (ع) و یارانش را بیان می‌کند و از ایشان قدردانی می‌نماید. ــ به ماجرای شهادت حضرت قاسم (ع) اشاره می‌کند. ــ امام حسین (ع) و یارانش را به عنوان الگوی مبارزه با ظلم معرفی می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تمایل نشان می‌دهد.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	ــ با کمک آموزگار هدف قیام امام حسین (ع) و یارانش را بیان می‌کند و از ایشان قدردانی می‌نماید. ــ باراهنمایی آموزگار به ماجرای شهادت حضرت قاسم (ع) اشاره می‌کند. ــ با تشویق آموزگار، امام حسین (ع) و یارانش را به عنوان الگوی مبارزه با ظلم معرفی می‌کند و برای الگو گیری از ایشان تمایل نشان می‌دهد.

دانستنی‌های معلم

۱ در درس برخی از رفتارها و اخلاق زشت یزید مانند بی‌توجهی به نماز و احکام دین، بیان شده است. هدف از ذکر این رفتارها این بود که دانش‌آموز بداند که بی توجهی به نماز و دستورات دین، عمل و اخلاقی یزیدی است. لذا با توجه به انزجاری که در قلب دانش‌آموز نسبت به این شخص فاسد وجود دارد، خواهد دانست که بی‌توجهی به نماز و احکام دین، تا چه حد زشت و ناپسند است و اگر کسی پایبند به نماز نباشد، اخلاق یزید را در درون خود رشد داده است.

۲ در قسمت دوم درس، به گوشه‌ای از سختی‌هایی که پیامبر (ص) و ائمه (ع) در راه حفظ و نگهداری دین کشیدند و بخشی از تلاش‌های دشمنان برای سرنگونی دین که باعث شد تلاش‌هایی که با رشادت‌ها و از جان گذشتگی‌های پیامبر (ص) و امامان (ع) صورت گرفت، بی‌نتیجه بماند، اشاره شده تا دانش‌آموزان به این نکته توجه داشته باشند که دین اسلام به راحتی به دست ما نرسیده است و در این راه سختی‌های زیادی توسط معصومین (ع) و یارانشان کشیده شده و جان‌های زیادی فدای این دین شده است. آگاهی مخاطب از این حقیقت می‌تواند عاملی باشد تا وی قدر دین خود را بداند و به ارزش‌های آن پایبند باشد. شایسته است این حقیقت به دانش‌آموزان یادآوری شود که وقتی این دین با این همه سختی و جان فشانی بزرگان دین به دست ما رسیده است، پس ما نیز وظیفه داریم تا با عمل به دین و پیروی از آن، پاسدار و حافظ زحمات پیامبر (ص) و امامان(ع) و تعالیم آنان باشیم.

۳ معلمان محترم بهتر است به این مسئله توجه داشته باشند که این درس فرصت خوبی است تا دانش‌آموزان را با یزیدیان زمان خود آشنا سازیم، چرا که به گفته استاد مطهری در کتاب حماسه حسینی، یزید ۱۴۰۰ سال پیش مرد، ما باید یزید زمان خود را بشناسیم. از این رو شایسته است تا معلمان با اشاره به برخی ویژگی‌های رفتاری یزید از جمله تمسخر دین اسلام و حضرت محمد(ص)، تلاش در جهت فساد مردم و سعی در ریشه‌کن کردن دین اسلام، مخاطبان را به این مسئله آگاه کنیم که یزیدیان زمان ما نیز دقیقاً به دنبال تحقق همین اهداف‌اند. کشورهای زورگو و ظالم هدفی جز نابودی اسلام و فساد مسلمانان و تمسخر پیامبر (ص) ندارند و این نشان می‌دهد که آنها یزید زمان ما هستند و ما باید با آنها مبارزه کنیم. از این قسمت درس می‌توان ارتباطی هم با درس «شتربان با ایمان» که درباره تولی و تبری می‌باشد، برقرار کرد و دانش‌آموزان را به بیزاری جستن از یزیدیان زمان خود فراخواند.

۴ این درس می‌تواند زمینه ساز درس بعدی باشد که به امر به معروف و نهی از منکر می‌پردازد؛ زیرا امر به معروف و نهی از منکر به‌عنوان مهم‌ترین هدف قیام عاشورا مورد تأکید قرار گرفته است.